

Nationale sikkerhedshensyn under retssagsførelse – navnlig i lyset af FE-sagen og kildeførersagen

Af Lasse Lund Madsen, professor ph.d. ved Aarhus Universitet

“The word 'security' is a broad, vague generality whose contours should not be invoked to abrogate the fundamental law embodied in the First Amendment. The guarding of military and diplomatic secrets at the expense of informed representative government provides no real security for our Republic.”¹

1. Indledning

Sagerne mod den hjemsendte chef for Forsvarets Efterretningstjeneste (FE), Lars Findsen², og tidligere beskæftigelsesminister, finansminister og forsvarsminister for partiet Venstre, Claus Hjort Frederiksen, er uden fortilfælde i dansk retshistorie og har påkaldt sig massiv medieopmærksomhed, herunder også i udlandet. Samlet betegnes sagerne mod Lars Findsen og Claus Hjort Frederiksen ofte som FE-sagen. FE-sagen har genereret ikke mindre end otte kendelser fra Højesteret.

Sagen omfatter også en 63-årig tidligere PET-ansat med fornavnet Jesper, hvorom det er almindeligt kendt, at han var kildefører for undercoveragenten Ahmed Samsam. I nærværende artikel kaldes Jespers sag for kildeførersagen. Denne sag er i sin substans er forbundet med en civil sag, Ahmed Samsam har anlagt mod FE og Politiets Efterretningstjeneste (PET) med påstand om anerkendelse af, at Samsams rejser til Syrien i 2013 og 2014 fandt sted med tjenesternes accept med henblik på at skaffe oplysninger om andre syriensfarere. Østre Landsret afviste Samsams søgsmål som følge af manglende retlig interesse. Sagen er indbragt for Højesteret, hvor den stadig verserer.

Under sagerne mod de tre nævnte personer har de været anklaget for overtrædelse af den tidligere næsten ukendte bestemmelse i straffelovens § 109 om videregivelse af klassificerede statshemmeligheder. Paragraffens historik og anvendelsesområde samt sagens opstart er indgående beskrevet i en artikel af professor emeritus ved Københavns Universitet, Jørn Vestergaard.³

---

¹ Justice Hugo Black i Pentagon Papers-sagen (New York Times Co. v. United States, 403 U.S. 713 (1971)).

² Svend Larsen er fungerende chef for FE, og Lars Findsen er dermed formelt fortsat chef for FE. En fratrædelsesordning forhandles efter det oplyste pt. Tidligere har Lars Findsen været departementschef i Forsvarsministeriet og før det chef for PET. Det er næppe en overdrivelse at hævde, at Lars Findsen således gennem to årtier har været den samlet set mest centralt placerede embedsmand, når det kommer til rigets sikkerhed.

³ Jørn Vestergaard, ”Forbrydelser mod statens sikkerhed: videregivelse af kvalificerede statshemmeligheder”, *Juristen* 3/2022, s. 140-151. Sagen og dens forløb er fornylig behandlet indgående i bogform af journalisten

Alle de nævnte sager rejser i større eller mindre grad spørgsmål om afvejningen af nationale sikkerhedshensyn over for fundamentale retsplejemæssige hensyn. Det gælder navnlig hensynet til offentlighed i retsplejen og de tiltaltes mulighed for sammen med deres forsvarere at tilrettelægge et effektivt og af statsmagten uafhængigt forsvar. Disse hensyn kan sammen med en uafhængig domstolskontrol hævdes at være retsstatens *raison d'être*.

På et overordnet og principielt plan angår sagerne dermed de magtbalancer, som retsstaten er rodfæstet i. Vi er helt inde i kernen af begrebet retsstat. Hvilken kompetence har domstolene til at kontrollere efterretningstjenesterne? Udfaldet af en sådan afvejning beror i sidste ende på tyngden af domstolskontrollen. Det løber derfor som en rød tråd gennem kendelserne, i hvilket omfang og med hvilken intensitet domstolene kan og skal prøve myndighedernes påberåbelse af hensynet til nationale sikkerhedshensyn. Formålet med denne artikel er ikke mindst i lyset af FE-sagen og kildeførersagen at analysere domstolskontrollen med nationale sikkerhedshensyn under retssagsførelse.

I det følgende gives først et overblik over forekomsten af nationale sikkerhedshensyn rundt om i den danske lovgivning, herunder behandles kort nogle særlige forhold vedrørende pressen ikke mindst foranlediget af, at cheferne for de to efterretningstjenester (PET og FE) tog på rundtur til flere af landets mediehuse.

Dernæst gennemgås alle otte kendelser, herunder også den kendelse i straffesagen imod Claus Hjort Frederiksens, der angik spørgsmålet om sagens fremme for et nævningeting. Denne kendelse falder tematisk lidt uden for det overordnede emne, men er ikke desto mindre principiel. For fuldstændighedens skyld har jeg fundet det rigtigst at medtage den.

I forlængelse heraf behandles to særlige problemstillinger med direkte tilknytning til emnet, nemlig muligheden for i retssager at afskære vidneførelse med henvisning til nationale sikkerhedshensyn samt brugen af de såkaldte tys-tys-advokater.

Endelig sluttet artiklen af med nogle opsamlende, afrundende og perspektiverende betragtninger. Herunder forsøges en retlig udvikling henimod en mere intensiv domstolskontrol af myndighedernes påberåbelse af nationale sikkerhedshensyn skitseret.

For at illustrere sagernes helt ekstraordinære karakter og samtidig afspejle den betydelige offentlige interesse samt pressens i visse sammenhænge direkte involvering heri har jeg lidt usædvanligt for en juridisk artikel valgt løbende at inddrage mediernes omtale af flere af de kendelser og problemstillinger, der også behandles nedenfor. Det bemærkes herved, at det var

---

Hans Davidsen-Nielsen, *De aflyttede*, 2024, og af Claus Hjort Frederiksens forsvarsadvokat, René Offersen, i bogen *Den uventede advokat*, 2024. Herudover har sagen løbende været massivt dækket i pressen.

DR og Berlingske, der var hovedkræfterne i kæremålet om dørlukning i kildeførersagen. Da jeg tillige selv gennem de seneste par år – sammen med ikke mindst professor emeritus ved Københavns Universitet Jørn Vestergaard – et utal af gange er blevet interviewet om sagerne i forskellige medier, vil jeg undervejs også henvise til nogle af de udtalelser mv., vi er fremkommet med.

2. Et legislativt rids af nationale sikkerhedshensyn i dansk ret

Spredt i lovgivningen er flere steder oplyst hensynet til fremmede magter og statens sikkerhed (undertiden kun ét af disse, mens der andre steder henvises til begge to). Som samlebetegnelse herfor benyttes i denne artikel ”nationale sikkerhedshensyn”. Disse hensyn varetager den funktion, at sædvanlige og fundamentale retsgarantier kan fraviges med henvisning hertil. I det følgende opridses nogle af de væsentligste retsområder, hvor nationale sikkerhedshensyn findes.

Efter retsplejelovens (rpl.) § 29, stk. 1, nr. 2, kan retten bestemme, at et retsmøde skal holdes for lukkede døre (dørlukning), bl.a. ”når statens forhold til fremmede magter eller særlige hensyn til disse i øvrigt kræver det”.⁴ Retten kan efter rpl. § 29 c, ”især hvis afgørende hensyn til fremmede magter eller til sagens oplysning kræver det” bestemme, at også forhandling om, hvorvidt dørene skal lukkes, skal foregå for lukkede døre (såkaldt dobbelt lukkede døre).

For så vidt angår vidneforklaring har retten efter rpl. § 169, stk. 2, mulighed for at pålægge offentligt ansatte at afgive forklaring, selvom ansættelsesmyndigheden ikke har givet samtykke hertil, hvis retten finder, at hensynet til hemmeligholdelse bør vige for hensynet til sagens oplysning. Denne mulighed for vidnepålæg gælder dog efter § 169, stk. 2, 3. pkt. *ikke*, ”hvis nægtelsen [til at give samtykke] er begrundet med hensynet til statens sikkerhed, til dens forhold til fremmede magter eller med hensynet til tredjemands liv eller helbred”.⁵

Forsvarerens aktindsigt kan efter rpl. § 729 c, stk. 1, nr. 1 og 2, fraviges med henvisning til bl.a. ”fremmede magter” og ”statens sikkerhed”.⁶ Det er tillige muligt at udstede et såkaldt forsvarerpålæg efter rpl. § 729 a, stk. 4, hvis det er nødvendigt af hensyn til fremmede magter og statens sikkerhed mv. En lignende mulighed for forsvarerpålæg findes i reglerne om agentvirksomhed, jf. rpl. § 754 d.

Efter rpl. § 748, stk. 2, underrettes forsvareren om alle retsmøder og er berettiget til at overvære dem. Også denne regel kan dog fraviges af hensyn til bl.a. fremmede magter og til statens sikkerhed, jf. § 748, stk. 2, 3. pkt.

---

⁴ Spørgsmålet om dørlukning er behandlet nedenfor i afsn. 3.4.

⁵ Denne problemstilling er særskilt behandlet nedenfor i afsn. 4.1.1.

⁶ Se hertil nedenfor i afsn. 3.2.3.2.

Også *uden for* retsplejeloven findes nationale sikkerhedshensyn som hjemmel for at fravige sædvanligt gældende og grundlæggende retsgarantier.

Efter forvaltningslovens § 15 kan retten til aktindsigt ”begrænses på grund af afgørende hensyn til statens sikkerhed eller rigets forsvar, medmindre partens interesse i at kunne benytte kendskab til sagens dokumenter til varetagelse af sit tarv taler imod”. En nogenlunde tilsvarende bestemmelse findes i offentlighedslovens § 31, ligesom en korresponderende bestemmelse i øvrigt findes i rpl. § 41 d, stk. 5, nr. 4, for så vidt angår dokumenter, der vedrører såvel civile som straffesager, herunder indførsler i retsbøger. Offentligt ansattes tavshedspligt er reguleret af forvaltningslovens § 27, der i stk. 2 bestemmer, at der er tavshedspligt, når det er “af væsentlig betydning for statens sikkerhed eller rigets forsvar”.⁷

I udlændingeloven findes en række bestemmelser, der henviser til statens sikkerhed, herunder er det efter udlændingelovens § 25 muligt at udvise en udlænding, hvis vedkommende må anses for at være til fare for statens sikkerhed. Denne bestemmelse har sammen med farevurderingen efter udlændingelovens § 45 b afstedkommet flere principielle afgørelser fra Højesteret, der angår bl.a. domstolsprøvelsen efter de særlige regler herfor i udlændingelovens kap. 7 b. Et par af disse afgørelser er omtalt nedenfor i afsn. 6.

2.1 Når efterretningschefer inviterer sig selv på kaffe ...

En regel, der på papiret fremstår temmelig opsigtsvækkende, er rpl. § 1017 a, hvorefter politiet kan begære, at der ikke sker offentlig omtale af et forhold, der er genstand for offentlig undersøgelse, såfremt hensynet til fremmede magter gør det påkrævet. Efter bestemmelsens stk. 3 kan justitsministeren fastsætte nærmere bestemmelser om, på hvilken måde de i nærværende paragraf omhandlede kendelser vil være at bringe til pressens kundskab. Med hjemmel heri er udstedt bekendtgørelse nr. 233 af 24. juni 1939. Det fremgår af bekendtgørelsen, at “[r]etskendelser, hvorved der i Henhold til samme Bestemmelses 1. Stk. med Hensyn til Forhold, der er Genstand for offentlig Undersøgelse, træffes Bestemmelse om Forbud mod offentlig Omtale af Sagen helt eller for visse Deles Vedkommende, vil være at kundgøre for Pressen gennem Ritzaus Bureau.”. For en umiddelbar betragtning virker det unægteligt som et tveægget sværd, at hemmeligholdelsen skal kundgøres via Ritzaus.

Datoen for bekendtgørelsen tyder på, at bestemmelsen nok mere eller mindre er gået i glemmebogen, og så vidt ses blev rpl. § 1017 a heller ikke benyttet af politiet i FE-sagen. Til

---

⁷ Der henvises i bestemmelsen direkte til straffelovens § 152 og § 152 c-f. Hvilke oplysninger der er fortrolige, og dermed efter de anførte straffelovsbestemmelser er strafbare at videregive, beror i det væsentlige på normer uden for straffeloven, herunder ikke mindst forvaltningslovens § 27, stk. 1-4, jf. herved *Kommenteret Straffelov*, 12 udg., s. 201. Se særligt om ”National sikkerhed og fortrolighed i dansk ret” Marc Schack i U 2020B.237.

gengæld lavede cheferne for de to tjenester deres egen autodidakte version heraf, da de tog på rundtur til ledelsen i Berlingske Media, DR og JP/Politikens hus. Efterfølgende afholdt tjenesterne desuden en slags ”kammeratlig samtale” med flere af disse mediehusets chefredaktører, herunder Weekendavisens Martin Krasnik og Berlingskes Tom Jensen.⁸ Chefredaktørerne blev angiveligt på mødet oplyst om, at de risikerede flere års fængsel, hvis de skrev om bl.a. FE- og Samsam-sagen. Martin Krasnik kaldte mødet for voldsomt og intimiderende,⁹ men han lod sig i lighed med de øvrige chefredaktører ikke intimidere og skrev i forlængelse af mødet en leder med titlen ”Statsvæmmeligheder”¹⁰.

I sammenhæng hermed er det værd at bemærke, at hensynet til journalisters kildebeskyttelse, som vidnefritagelsesreglen i rpl. § 172 grundlæggende er udtryk for, netop ikke gælder sager omfattet af straffelovens § 109. Den indbyggede særlige whistleblowerbeskyttelse i rpl. § 172, stk. 6, for kilder, der må antages at have villet afdække forhold af samfundsmæssig betydning, omfatter således kun brud på pågældendes tavshedspligt efter straffelovens § 152-152 c. Derfor er der i sager, der angår straffelovens § 109, mulighed for, at retten kan give journalisterne et vidnepålæg efter bestemmelsens stk. 5. Det beror på en afvejning af hensynet til sagens opklaring over for hensynet til kildebeskyttelsen, hvor det er nærliggende at antage, at pilen nok vil pege i retning af at pålægge vidnepligt i disse sager.¹¹ Det bemærkes herved, at det følger modsætningsvis af straffelovens § 152 d, stk. 2, sammenholdt med stk. 3, at videregivelse af oplysninger vedrørende offentlige forhold, *bortset* fra oplysninger der er fortrolige af hensyn til statens sikkerhed og rigets forsvar, er straffri.¹²

Som påpeget af Jørn Vestergaard i Politiken indebærer muligheden for vidnepålæg, ”at det formentlig vil være muligt at få dommerkendelse til målrettet at aflytte journalister, hvilket ellers normalt ikke er tilladt”.¹³ Politikens journalist Hans Davidsen-Nielsen skriver i sin bog, *De aflyttede*, (s. 18), at han med sikkerhed ved, at han og andre journalister undervejs i FE-sagen blev aflyttet og skygget af PET. Han tager dog det forbehold, at det er uvist, om byrettens kendelser var rettet direkte mod visse journalister eller kun mod efterretningsansatte (med den konsekvens, at de journalister, der talte med de aflyttede efterretningsansatte, indirekte også

---

⁸ Forløbet er beskrevet i Hans Davidsen-Nielsens bog, *De aflyttede*, s. 137-140.

⁹ Artikel på DR’s online-plattform 12. januar 2022 (<https://www.dr.dk/nyheder/indland/martin-krasnik-cyklede-ud-til-forsvarets-efterretningstjeneste-hvor-spionchefen#!/>)

¹⁰ Weekendavisens leder 16. december 2021 (<https://www.weekendavisen.dk/2021-50/samfund/statsvaemmeligheder>)

¹¹ En sådan afvejning er der derimod ikke hjemmel til at foretage for så vidt angår § 172, stk. 6, jf. herved U 2011.1329 H (”Jægerbogssagen”), hvor Højesteret udtalte: ”Det må således antages, at der ved tavshedsbrud, som alene omfattes af [straffelovens §§ 152-152 c](#), ikke - som efter [retsplejelovens § 172](#), stk. 5, om lovovertrædelser af alvorlig karakter - skal foretages en afvejning af hensynet til sagens opklaring over for massemediernes behov for at kunne beskytte deres kilder. Der skal udelukkende foretages en vurdering af, om forfatteren eller kilden har villet afdække forhold, hvis offentliggørelse er af samfundsmæssig betydning.”

¹² Se hertil *Kommenteret Straffelov*, 12 udg., s. 211.

¹³ Artikel bragt i Politiken 22. januar 2022 (<https://politiken.dk/danmark/art8579067/PET-vil-ikke-fortaelle-hvem-der-fik-idéen-til-at-bruge-gammel-og-glemt-paragraf-til-at-gå-efter-spionchef>)

blev aflyttet). Såfremt der har været tale om direkte aflytning af journalister, vil det formentlig være næsten uden fortilfælde i dansk retshistorie.¹⁴

Hans Davidsen-Nielsen og journalist Simon Andersen indgik i øvrigt i anklageskriftet i sagen mod Lars Findsen som to af de personer, Findsen angiveligt havde røbet statshemmeligheder over for (de øvrige var hans kæreste, lillebror, hans dengang 84-årige mor samt forhenværende Rigspolitichef Torsten Hesselbjerg). Derudover er det kommet frem, at PET var særlig interesserede i at undersøge journalisters arbejdsmetoder nærmere.¹⁵ For egen regning bemærkes, at flere af de interviews, jeg deltog i, efter ønske fra visse journalister blev gennemført på en sådan måde, at der blev taget højde for en mulig aflytningssituation.

3. 8 kendelser – 8 nederlag for anklagemyndigheden

Som nævnt har FE-sagen og kildeførersagen tilsammen ført til afsigelse af ikke mindre end otte højesteretskendelser. I det følgende opridses, systematiseres og analyseres disse. Tyngdepunktet i gennemgangen er centreret om U 2024.65 HRK, der angår de krav, som anklagemyndighederne og efterretningstjenesterne vil kunne stille til forsvarernes opbevaring af dokumenter mv. og U 2023.4567 HRK, der var den første kendelse om dørlukning.

3.1 Kendelse om værneting (U 2023.2257 HRK – Lars Findsens sag)

I et geografisk perspektiv synes det omtrent at være hip som hap, om straffesagen mod Lars Findsen skulle være ført ved Københavns Byret eller ved Retten i Lyngby.

Der er imidlertid næppe tvivl om, at Lars Findsens anmodning har været motiveret af en begrænset tillid til Københavns Byret i lyset af de 297 kendelser, der øjensynligt ret ubesværet var gledet igennem byretten i hovedstaden (se hertil nedenfor under pkt. 4.1.2). I dagspressen talte Lars Findsens forsvarere da også om, at der skulle friske øjne på sagen.¹⁶

Ved fastlæggelsen af rette værneting gælder efter rpl. § 700, at flere forbrydelser, der påtales under samme sag, ”forfølges under ét ved en ret, som er værneting for den forbrydelse, der nærmest har givet anledning til forfølgningen”.

---

¹⁴ Mig bekendt er det kun ét offentligt kendt eksempel herpå. Se hertil Informations omtale den 29. august 2002 af aflytning af journalist på JP Stig Mathiesens telefon (<https://www.information.dk/2002/08/aflytning-giver-kritisk-genlyd>).

¹⁵ Artikel på DR's onlineplatform 1. november 2023 (<https://www.dr.dk/nyheder/indland/moerklagt/pet-ville-have-oplysninger-om-journalister-indstille-sigtet-medarbejder>)

¹⁶ DR's online-platform 2. marts 2023 (<https://www.dr.dk/nyheder/indland/lars-findsen-vinder-juridisk-slagsmaal-om-placeringen-af-straffesag>)

Hovedsynspunktet for Lars Findsens forsvareres side var, at det måtte være Retten i Lyngby, idet efterforskningen i altovervejende grad havde været rettet mod Lars Findsens adfærd i hans eget hjem i Retten i Lyngbys retskreds, hvor den angivelige kriminelle adfærd i form af samtaler var opsnapet via rumaflytning mv. Det langvarige efterforskningsarbejde, der var udført i denne retskreds, måtte derfor anses for nærmest at have givet anledning til forfølgningen.

Anklagemyndigheden henviste til, at de forurettede parter i sagen, Forsvarets Efterretningstjeneste og staten, begge var hjemmehørende i København, og at Findsen var anholdt i København og fremstillet og varetægtsfængslet ved Københavns Byret, der også efterfølgende havde truffet flere afgørelser om bl.a. opbevaring og håndtering af sagens akter.

Kendelsen var den første, Højesteret behandlede i FE-sagskomplekset, og var dermed det første tankevækkende nederlag, som anklagemyndigheden led. På mange måder satte Højesteret her tonen for en – sammenlignet med by- og landsretten – mere håndfast og konkret tilgang til FE-sagskomplekset. Selvom Højesteret indrømmede anklagemyndigheden ”et vist skøn ved vurderingen af, ved hvilken ret hovedforhandlingen i straffesagen skulle foregå”, måtte det være op til anklagemyndigheden at fremkomme med konkrete argumenter, der kunne begrunde deres valg:

”Højesteret finder, at det herefter må påhvile anklagemyndigheden at påvise omstændigheder, der taler for, at hovedforhandlingen i stedet skal foregå ved Københavns Byret.”

Det var anklagemyndigheden efter Højesterets opfattelse tydeligvis ikke lykkedes med. I forlængelse heraf anfører Højesteret, at anklagemyndigheden ikke har gjort gældende, at ét af hovedforholdene skulle være mere alvorligt end de øvrige, eller at ét af hovedforholdene skulle have givet særlig anledning til efterforskningen mod Lars Findsen eller til anholdelsen af ham. Højesteret fandt heller ikke, at der forelå eventuelt andre hensyn, herunder til bevisførelsens gennemførelse, til sagens fremme eller til tiltalte, der kunne tale for, at hovedforhandlingen skulle foregå ved Københavns Byret. Højesteret henviser herunder til hensynet *til tiltalte*, hvorimod anklagemyndigheden havde påberåbt sig hensynet til den angivelige forurettede, og det forhold, at de var hjemmehørende i København. Et sådant hensyn end ikke nævnes af Højesteret. Højesteret fandt herefter, at hovedforhandlingen i straffesagen skulle foregå ved Retten i Lyngby.

Ihukommende det gode gamle råd om, at man skal vælge sine kampe med omhu, forekommer det – set udefra – mest af alt besynderligt, at anklagemyndigheden kæmpede så nidkært for, at sagen skulle føres ved netop Københavns Byret. Det fremstår særlig uheldigt, da det i sig selv kunne være med til at efterlade et indtryk af, at anklagemyndighedens påstand reelt var båret af, at de her havde en slags hjemmebanefordel. Et indtryk, der var forstærket af, at ingen

kendelser afsagt af Københavns Byret i FE-sagen på noget tidspunkt var gået anklagemyndigheden imod.¹⁷

3.2 Tre kendelser vedrørende dokumenthåndtering mv. i sagen mod Lars Findsen

Den 12. oktober 2023 afsagde Højesteret tre kendelser, der angår én og samme sag, nemlig sagen mod Lars Findsen. I det følgende gennemgås først to kendelser, der angår spørgsmålet om udlevering af anklageskriftet til tiltalte (Lars Findsen) personligt samt udlevering af visse retsbøger. Dernæst kendelsen om, hvilke krav der kunne stilles til Lars Findsens forsvareres opbevaring af sagens dokumenter. Denne kendelse forudsætter et vist kendskab til reglerne om forsvarerens aktindsigt efter rpl. § 729 a og muligheden for at fravige retten til samme efter § 729 c. Disse regler gennemgås derfor særskilt i forbindelse hermed.

3.2.1 Udlevering af anklageskrift (U 2024.61 HRK)

U 2024.61 HRK angik spørgsmålet, om Findsen havde krav på personligt at modtage en kopi af anklageskriftet. En sådan ret følger umiddelbart af rpl. § 835, stk. 2, hvoraf fremgår, at "[a]nklagemyndigheden sender kopi af anklageskriftet til tiltalte straks efter indledning af sagen". Det bemærkes, at sagens indledning er identisk med anklageskriftets indlevering til retten, jf. herved § 835, stk. 1. I overensstemmelse hermed fremsendes anklageskriftet (i praksis via e-Boks¹⁸) altid til tiltalte, samtidig med at anklagemyndigheden sender anklageskriftet sammen med sagens bilag i retten.

Anklagemyndigheden gjorde imidlertid gældende, at det afgørende ud fra en formålsfortolkning måtte være at sikre, at tiltalte blev gjort bekendt med tiltalen. Konkret havde man sikret dette ved at sende nogle betjente ud med anklageskriftet til Lars Findsen, der herefter kunne gennemlæse anklageskriftet, hvorefter betjentene tog det med sig igen. Noget kreativt gjorde anklagemyndigheden hertil gældende, at "en sådan overbringelse må sidestilles med at "sende" anklageskriftet". Anklagemyndigheden henviste endvidere til, at Lars Findsen havde mulighed for at få adgang til det fulde anklageskrift hos sine forsvarere, hvor sagens akter ligeledes befandt sig.¹⁹

Argumenterne overbeviste ikke Højesteret, der – temmelig lakonisk – bemærkede følgende:

---

¹⁷ Se hertil nedenfor afsn. 4.1.2.

¹⁸ Såfremt tiltalte er varetægtsfængslet (arrestant), sendes det til udlevering i arresten, da tiltalte i så fald ikke vil have adgang til E-Boks. Måtte tiltalte være fritaget for elektronisk post, fremsendes det til denne som (fysisk) brev.

¹⁹ Det bemærkes, at sagens akter i modsætning til anklageskriftet som udgangspunkt ikke udleveres til tiltalte, jf. herved § 729 a, stk. 3, 3. pkt.

”Højesteret bemærker, at tiltalte har en ubetinget ret til kopi af anklageskriftet, jf. retsplejelovens § 835, stk. 2. Der er ikke holdepunkter i bestemmelsens forarbejder for, at der kan gøres undtagelse herfra. At tiltalte kan gøre sig bekendt med indholdet af anklageskriftet ved at læse det hos sin forsvarer kan ikke i sig selv føre til, at anklagemyndigheden kan undlade at sende kopi af anklageskriftet til tiltalte.”

Selvom rpl. § 835, stk. 2, ikke indeholder nogen dispensationsadgang fra tiltaltes ret til at modtage anklageskriftet, der – som fremhævet af Højesteret – er absolut, havde både by- og landsret klippet en juridisk hæl og tå og var nået det modsatte resultat.

Landsretten anførte, at det ikke kunne antages, at tiltalte ”i alle tilfælde har ret til selv at være i besiddelse af en kopi af det fuldstændige anklageskrift”. Med henvisning til tiltalen for overtrædelse af bl.a. straffelovens § 109, ”der har betydning for statens forhold til fremmede magter og for statens sikkerhed”, konkluderede landsretten herefter, at ”[u]nder disse omstændigheder taler hensynet til hemmeligholdelse af de klassificerede oplysninger på afgørende måde for at begrænse tiltaltes adgang til anklageskriftet på en sådan måde, at han ikke selv får en kopi af det fuldstændige anklageskrift i sin besiddelse.”

Selve det forhold, at tiltalen angik straffelovens § 109, var altså efter landsrettens vurdering i sig selv nok til at fravige den ellers utvetydige ordlyd i rpl. § 835, stk. 2, herunder den i overensstemmelse hermed sædvanligt gældende praksis med at sende en særskilt kopi af anklageskriftet til tiltalte personligt.

En fravigelse af lovens ordlyd og gængs praksis med afsæt navnlig i sagens karakter indebar, at landsretten indskrænkede domstolsprøvelsen til fortrinsvis at være af formel og abstrakt karakter. Hertil bemærkede Højesteret følgende:

”Højesteret bemærker endvidere, at der **ikke er fremlagt konkrete oplysninger**, som giver grundlag for at befrygte, at Tiltalte – såfremt han får udleveret kopi af anklageskriftet – vil overtræde sin tavshedspligt ved f.eks. at vise det til uvedkommende. Der er heller ikke fremlagt konkrete oplysninger, som giver grundlag for at befrygte, at uvedkommende i givet fald på anden måde vil få kendskab til indholdet af anklageskriftet.” (Min udh.)

3.2.2 Udlevering af retsbøger (U 2024.71 HRK)

U 2024.71 HRK angik, om der var grundlag for at pålægge Lars Findsens forsvarere ikke at overlevere kopi af nogle retsbøger fra by- og landsret. Den relevante bestemmelse er rpl. § 729 a, stk. 2, hvorefter retten meddeler forsvareren kopi af indførsler i retsbøgerne vedrørende sagen. Forsvarerne kan gøre sigtede bekendt med kopierne medmindre andet følger af § 748 (der naturligt nok undtager bl.a. retsmøder om tvangsindgreb efter kap. 69-74) og § 856 (der angår anonymisering af vidner). Men retten kan pålægge forsvareren ikke at overlevere kopierne til sigtede eller andre, hvis det må befrygtes, at kopierne vil blive benyttet på

retsstridig måde, jf. § 729 a, stk. 2, 3. pkt. Hertil fremhæver Højesteret, at det efter praksis er en forudsætning for at meddele pålæg efter bestemmelsen, at der er konkrete grunde til at befrygte, at kopier af retsbøger vil blive benyttet på retsstridig måde. Det var imidlertid efter Højesterets opfattelse ikke tilfældet:

”Højesteret finder, at der ikke er fremlagt konkrete oplysninger, som giver grundlag for at befrygte, at retsbøgerne vil blive benyttet på retsstridig måde. Der er som følge heraf ikke grundlag for at pålægge Tiltaltes forsvarere ikke at overlevere kopi af retsbøgerne til ham.”

Højesteret tog derfor Findens påstand om ophævelse af landsrettens kendelse til følge og ophævede pålægget til hans forsvarere om ikke at overlevere kopi til ham af de omtvistede retsbøger.

Landsretten var nået til det modsatte resultat med henvisning til ”sagens karakter og indholdet af den rejste tiltale sammenholdt med retsbogens omtale af [udeladt]”. Det var gennem hele sagsforløbet en offentlig hemmelighed, at genstanden for sagerne og al hemmelighedskræmmeriet var FE’s såkaldte kablesamarbejde med amerikanske NSA. Og vi har nu Højesterets ord for, at det rent faktisk var tilfældet (se nedenfor ad pkt. 3.4.1.3). På den baggrund er der næppe tvivl om, at det er kablesamarbejdet, der er udeladt af den citerede præmis fra landsretten. Men det er væsentligt at bide mærke i, at landsretten herudover alene henviser til ”sagens karakter og indholdet af den rejste tiltale”. Det er altså igen en fortrinsvis abstrakt funderet præmis, hvorimod Højesteret stiller krav om, at der skal fremlægges ”konkrete oplysninger, som giver grundlag for at befrygte, at retsbøgerne vil blive benyttet på retsstridig måde”.

På mange måder er det forskellen mellem en abstrakt og formel domstolsprøvelse over for en konkret og reel prøvelse, der udgør den afgørende skillelinje i de otte kendelser, hvor Højesteret nåede frem til et andet resultat end by- og landsretterne. Samtidig mere end anes konturerne af anklagemyndighedens nederlag i højesterets præmisser allerede i disse to kendelser. Trods tiltalerejsning efter en af straffelovens alvorligste bestemmelse i form af § 109, der omhandler såkaldte statshemmeligheder, var der ingen konkrete grunde til at befrygte, at Findsen ikke ville kunne håndtere udleveringen af anklageskrift og retsbøger på forsvarlig vis. Herfra var det unægteligt op ad bakke for anklagemyndigheden.

For en mere jordnær betragtning er det vanskeligt at forstå, hvad meningen med al hemmelighedskræmmeriet egentlig var i denne henseende. Som professor emeritus Jørn Vestergaard bemærkede i et interview i Information den 3. november 2023:²⁰

---

²⁰ Information 3. november 2023 (<https://www.information.dk/indland/2023/11/juraprofessorer-afviser-behov-ny-lovgivning-fe-sagen>)

”Uanset om Lars Findsen har anklageskriftet, retsbøgerne og i sidste ende udskriften af dommen, så ved han godt, hvad det handler om. Det gør selvfølgelig en forskel, om han har formuleringerne, nøjagtigt som det er skrevet ned. Men dybest set er der ikke noget i de dokumenter, som han ikke har fuldt kendskab til. Så med hensyn til risikoen for, at han videregiver de oplysninger, mener jeg, at det er en meningsløs påstand,” siger Jørn Vestergaard. ”Hvis han skulle få trang til at tale om de her ting eller videregive dem til medier eller andre, så ville han være fuldt ud i stand til at gøre det uanset dokumenter eller ej.”

3.2.3 Krav til forsvarernes opbevaring af sagens dokumenter (U 2024.65 HRK)

U 2024.65 HRK er umiddelbart nok den vanskeligst tilgængelige af de otte afgørelser. For en bedre forståelse heraf vil et vist grundkendskab til reglerne om forsvarerens aktindsigt givetvis være nyttigt, jf. herved de to næstfølgende afsnit, hvorefter jeg vil behandle selve kendelsen.

3.2.3.1 Forsvarerens ret til aktindsigt efter retsplejelovens § 729 a, stk. 3, 1. pkt.

Med den såkaldte Rockerlov fra 2003²¹ blev forsvarerens aktindsigt i nogen grad indskrænket derved, at det blev specificeret, at forsvareren alene har adgang til at gøre sig bekendt med det materiale, som politiet har tilvejebragt *til brug for den sag, som sigtelsen angår* (nugældende § 729 a, stk. 3, 1. pkt.). Tidligere havde forsvareren haft adgang ”til at gøre sig bekendt med det materiale, politiet har tilvejebragt”. Højesteret havde i U 1998.1297 H herom udtalt, at materialet blot skulle ”have berøring med sagen for at være omfattet af bestemmelsen, mens det ikke kan kræves, at materialet er af reel betydning for efterforskningen og den eventuelle videre strafforfølgning”.

Indsnævringen af anvendelsesområdet som følge af 2003-loven fordrer en stillingtagen til, hvilke dokumenter der overhovedet hører til sagen. Efter Menneskerettighedsdomstolens (EMD) praksis kan der kun undtages dokumenter, når dette er ”strengt nødvendigt”, og en sådan fravigelse skal underkastes en judiciel kontrol, jf. herved *Rowe og Davis-dommen*²², pr. 61:

”However, as the applicants recognised (see paragraph 54 above), the entitlement to disclosure of relevant evidence is not an absolute right. In any criminal proceedings there may be competing interests, **such as national security** or the need to protect witnesses at risk of reprisals or keep secret police methods of investigation of crime, which must be weighed against the rights of the accused [...]. In some cases it may be necessary to withhold certain evidence from the defence so as to preserve the fundamental rights of another individual or to safeguard an important public interest. However, only such measures restricting the rights of the defence which are **strictly necessary** are permissible under Article 6 § 1 [...] Moreover, in order to ensure that the accused receives a fair trial, any difficulties caused to the defence by a limitation on its rights **must be sufficiently counterbalanced by the procedures followed by the judicial authorities.**” (min udh.)

²¹ Lov nr. 436 af 10. juni 2003.

²² *Rowe and Davis v The United Kingdom* (App. no. 28901/95) – dom af 16. februar 2000.

Spørgsmålet om omfanget af aktindsigten var og er hjerteblod for forsvareren, da adgang til samme dokumenter som politiet og anklagemyndigheden materialiserer det grundlæggende princip om ”våbenlighed” (*equality of arms*) i straffesagen. Indskrænkning i forsvarerens aktindsigt er derfor kun tilladeligt i det omfang, det er ”strengt nødvendigt”.

EMD benytter tilsvarende strengt nødvendighedskriteriet i sager, der angår begrænsninger i offentlighed i retsplejen i form af dørlukning (se nærmere nedenfor pkt. 3.4.1.2), og det synes mere generelt at være det kriterium, EMD opererer med, når det kommer til fravigelse af grundlæggende retsgarantier.

Rowe og Davis-dommen indebærer, at spørgsmålet om tilbageholdelse af oplysninger for forsvaret ikke må overlades til anklagemyndighedens eget skøn. Det burde ligeledes være klart, at nødvendighedskriteriet nødvendigvis forudsætter, at domstolene skal have mulighed for reel og grundig efterprøvelse af anklagemyndighedens skøn over, hvilke dokumenter der ikke hører til sagen.

Det var derfor forunderligt, at justitsministeriet i det oprindelige lovforslag havde indskrænket domstolskontrollen til udelukkende at basere sig på en redegørelse fra politiet.²³ Det affødte en sjældent set voldsom kritik i høringssvarene fra flere retspræsidenter, dommerforeningen, advokatrådet og tidligere højesteretspræsident Niels Pontoppidan, der i et indlæg i Politiken talte om ”Kafkaske retsprincipper”²⁴. Lovforslaget var resultatet af et forslag fra en arbejdsgruppe, der udelukkende bestod af repræsentanter fra politiet og anklagemyndigheden. Denne proces havde i sig selv været med til at bringe sindene i kog. For så vidt angår den indholdsmæssige del af kritikken, rettede den sig ikke mindst mod netop det forhold, at retten skulle træffe afgørelse om lovligheden af politiets afgørelse uden at have fået forelagt alt det materiale, som tvisten angår.

Kritikken fik justitsministeriet til at skifte kurs.²⁵ Rpl. § 746, stk. 2, fik herefter den nuværende udformning med den reflekseffekt, at såfremt retten - efter at politiet over for retten har fremlagt det materiale, som tvisten angår – træffer afgørelse om, at politiets og anklagemyndighedens afgørelse er i overensstemmelse med § 729 a, stk. 3, hvorved materialet falder uden for forsvarerens adgang til aktindsigt, vil dommeren under den efterfølgende straffesag være inhabil, jf. herved rpl. § 60, stk. 4.

---

²³ Se hertil lovforslag nr. 218 af 23. april 2003, pkt. 3.3.1.

²⁴ Indlæg bragt i Politiken 15. maj 2003 (findes ikke online). Men se hertil Politikens leder (<https://politiken.dk/debat/ledere/art5445500/Retsl%C3%B8st>)

²⁵ Se nærmere LFB nr. 218 af 22. maj 2003 over forslag til lov om ændring af straffeloven og retsplejeloven ad § 3, nr. 3.

Set i bakspejlet fremstår politiets, anklagemyndighedens og Justitsministeriets umiddelbare modvilje mod en fuld og effektiv domstolskontrol tankevækkende. Tankevækkende er det også, at Socialdemokratiets daværende retsordfører – sidenhen justitsminister og nuværende erhvervsminister – Morten Bødskov udtalte, at partiet ”ikke [vil] være med til at gøre domstolene til et gummistempel for politiet”.²⁶

Der har siden været forelagt en række sager for Højesteret om rækkevidden af § 729 a, stk. 3, 1. pkt. Højesteret har anlagt en linje, der har blødt bestemmelsens firkantede ordlyd noget op. Så vidt ses var U 2005.383 H den første sag i rækken. Højesteret fastslog her, at ”[e]fter forarbejderne til bestemmelsen sammenholdt med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions art. 6 omfatter forsvarerens adgang til aktindsigt imidlertid alt materiale, som er af betydning for sagen, uanset om det er tilvejebragt til brug for den pågældende sag.”²⁷

Det udgør imidlertid fortsat en indskrænkning i forhold til tidligere retspraksis, hvor blot selve det, at materialet havde berøring med sagen som nævnt var tilstrækkeligt. Efter lovændringen skal det have konkret betydning. Andetsteds i præmisserne kalder Højesteret det for ”relevansbedømmelsen”, som det herefter er op til domstolene at foretage i forbindelse med prøvelsen efter § 746, stk. 2. Relevansbedømmelsen forudsætter netop, at domstolene selvstændigt foretager et skøn over betydningen af de omtvistede dokumenter.

3.2.3.2 Forsvarerens ret til aktindsigt efter retsplejelovens § 729 c

Rpl. § 729 a, stk. 3, 1. pkt. omhandler, hvilke bilag der i det hele taget indgår i sagen, og som dermed skal fremsendes til forsvareren. Hvis politiet og anklagemyndigheden vurderer, at visse sensitive bilag hører til den konkrete sag, eller såfremt retten efter § 746, stk. 2-proceduren, i modsætning til politiet og anklagemyndighedens opfattelse, når frem til denne konklusion, vil det i anden række efter rpl. § 729 c være muligt at få undtaget de pågældende bilag fra forsvarerens aktindsigt, såfremt en række nærmere oplyste hensyn foreligger.

Af særlig interesse for nærværende er § 729 c, stk. 1, nr. 1 og nr. 2, der angår hensynet til fremmede magter og statens sikkerhed. Afgørelse efter stk. 1, må ikke træffes, hvis det giver anledning til væsentlige betænkeligheder for varetagelsen af sigtedes forsvar, jf. § 729 c, stk. 2. § 729 c normerer herudover en særlig procedure til behandling af en sådan anmodning fra politiet og anklagemyndighedens side om at få undtaget visse bilag fra forsvarerens aktindsigt, jf. § 729 c, stk. 3-5. Grundlæggende er en § 729 c-tvist mere kontroversiel end spørgsmål, der behandles efter rpl. § 746, stk. 2, jf. § 729 a, da § 729 c angår dokumenter, hvorom det ligger

---

²⁶ Politiken 14. maj 2003 (<https://politiken.dk/danmark/art4918400/Minister-har-lyttet-til-kritik>)

²⁷ Af yderligere praksis kan nævnes U 2008.338 HRK (terror-sagen fra Vollsmose), U 2008.527 ØRK, der er en opfølger til U 2008.338 HRK, samt U 2008.1587 H, der er selve dommen. Se endvidere U 2016.183 H. I U 2021.1274 H, præciserede (og strammede) Højesteret praksis en anelse ved at stille krav om, at ”[a]ktindsigt forudsætter dog, at forsvareren angiver et nærmere formål med anmodningen.”

fast, at de notorisk er en del af sagen. Det er baggrunden for, at bestemmelsen fastsætter en særskilt og mere detaljeret procedure for behandlingen af spørgsmålet.

Der skal herunder foretages en slags proportionalitetsvurdering, jf. rpl. § 729 c, stk. 3, hvorefter forsvareren eller sigtede skal gøres bekendt med materiale, hvor de oplyste særlige hensyn i stk. 1, ikke gør sig gældende. Stk. 4 foreskriver, at afgørelsen skal træffes ved kendelse, og det fremgår udtrykkeligt, at ”de konkrete omstændigheder i sagen, der begrunder en fravigelse” skal anføres. Spørgsmålet skal – såfremt kendelsen går ud på, at fravigelsen skal gælde indtil videre – revurderes på ny forud for selve hovedforhandlingen. Der skal beskikkes en såkaldt tys-tys-advokat til at varetage sigtede og forsvarets interesse. Giver retten anklagemyndigheden medhold i, at der skal undtages materiale fra forsvarerens og sigtedes adgang til aktindsigt, gør retten samtidig sig selv inhabil, jf. rpl. § 60, stk. 5.

Retspraksis på området er vanskelig at dissekere, da indholdet af dokumenter, der undtages fra aktindsigten, i sagens natur ikke beskrives nærmere. Af særlig interesse for netop FE-sagen er det dog værd at hæfte sig ved U 2013.2102 HRK, hvori Højesteret udtalte, ”at der ved afgørelsen af, om en efterforskningsmetode er omfattet af udtrykket ”fortrolige oplysninger”, måtte lægges vægt på, om oplysningen er almindelig kendt [sic!], og om politiet har en særlig interesse i at holde oplysningen hemmelig.”

Set i bakspejlet havde det nok været klogt, om man i Rigsadvokaturen og Justitsministeriet var standset op og havde tænkt lidt nærmere over den præmis, før man indledte FE-sagen.

3.2.3.3 Særligt om U 2024.65 H

Sagen angår, om PET kunne fastsætte særlige forskrifter for håndtering og opbevaring af dokumenter, herunder om Lars Findsens forsvarere (advokat Lars Kjeldsen og advokat David Neutzsky-Wulff) kunne pålægges at håndtere og opbevare sagens akter i overensstemmelse med bestemmelserne i det såkaldte sikkerhedscirkulære (cirkulære nr. 10338 af 17. december 2014²⁸).

Byretten havde i første række under hensyn til sagens særlige karakter tilladt, at der kunne stilles betingelser for opbevaring af sagens dokumenter i overensstemmelse med sikkerhedscirkulæret. Landsretten ophævede imidlertid kendelsen og hjemviste sagen til fortsat behandling ved byretten, da der i forbindelse med byrettens behandling af sagen ikke var foretaget en konkret vurdering af, om betingelserne i rpl. § 729 c for at fravige de almindelige regler om forsvarernes aktindsigt var opfyldt. Landsretten havde altså fra start øje for § 729 c og bestemmelsens krav om en konkret vurdering. Så vidt så godt.

---

²⁸ Cirkulære om sikkerhedsbeskyttelse af informationer af fælles interesse for landene i NATO eller EU, andre klassificerede informationer samt informationer af sikkerhedsmæssig beskyttelsesinteresse i øvrigt.

Under den fornyede behandling nåede byretten frem til følgende:

”Betingelserne i retsplejelovens § 729 c, stk. 1, nr. 1 og nr. 2, for at stille særlige krav til forsvaret er opfyldt. Betingelserne er til stede for så vidt angår hele sagen. Forsvaret skal overholde alle krav i sikkerhedscirkulæret vedrørende opbevaring og behandling af klassificeret information.”

Landsretten stadfæstede afgørelsen og uddybede herunder byrettens præmisser. Afslutningsvis fremgår følgende af landsrettens kendelse:

”Landsretten tiltræder endvidere af de grunde, der er anført af byretten, at sagens materiale må betragtes som en helhed, uanset at ikke alle bilag indeholder klassificerede oplysninger. Herefter, og da det som anført er ubestridt, at alt materiale i sagen er udleveret til forsvarerne, tiltrædes det, at kravet i retsplejelovens § 729 c, stk. 3, tillige er opfyldt. Landsretten stadfæster derfor byrettens kendelse om, at der kan stilles særlige krav til forsvarets opbevaring og håndtering af sagens akter, og at betingelserne er opfyldt for alt materiale i sagen. Forsvarernes opbevaring og håndtering af sagens akter skal ske i overensstemmelse med kravene i sikkerhedscirkulæret, dog således at spørgsmål om overlevering af retsbøger afgøres efter retsplejelovens § 729 a, stk. 2.

Da nærværende retsbog indeholder klassificerede eller følsomme oplysninger meddeles forsvarerne pålæg om ikke at overlevere denne retsbog til Tiltalte, jf. retsplejelovens § 729 a, stk. 2.”

Henvisningen til § 729 c, stk. 3, indebærer, at landsretten har vurderet, at de af PET opstillede forskrifter skal respekteres for alle sagens bilag; dog ikke for så vidt angår retsbøger, der er særskilt omfattet af § 729 a, stk. 2. Men som det fremgår, meddelte landsretten her forsvarerne pålæg om ikke at udlevere disse til Lars Findsen.

Et for forsvarerstanden uhyre principielt led i præmisserne var spørgsmålet om anvendelse af sikkerhedscirkulæret. Landsretten var enig med byretten i, at ”[f]orsvarernes opbevaring og håndtering af sagens akter skal ske i overensstemmelse med kravene i sikkerhedscirkulæret”.

Der er tale om statens eget sikkerhedscirkulære til brug for sikkerhedsgodkendelse af offentligt ansatte samt ansatte i private firmaer, der arbejder for den offentlige myndighed, jf. cirkulærets § 13.²⁹ Det er muligt at opnå forskellige grader af sikkerhedsgodkendelse. Det højeste niveau er ”YDERST HEMMELIGT”. Godkendelse hertil gælder i 5 år, jf. § 13, stk. 2, hvorimod sikkerhedsgodkendelse til lavere klassificeringsgrader, herunder det næsthøjeste, der er ”HEMMELIGT”, gælder i 10 år. Det kan udledes af forsvarets anbringender, som gengivet i

---

²⁹ Se i øvrigt om sikkerhedscirkulæret Marc Schack i U 2020B.237.

kendelsen, at PET og FE øjensynligt havde klassificeret langt størstedelen af sagens dokumenter som ”HEMMELIGT”.³⁰

Efter cirkulærets § 14, nr. 1, skal der ved afgørelsen om sikkerhedsgodkendelse lægges vægt på bl.a., om den pågældende har ”udvist ubestridt loyalitet”, hvilket efter sikkerhedscirkulærets indhold og formål underforstået må være over for staten. Sikkerhedscirkulæret kolliderer dermed frontalt med advokatstandens adelsmærke, nemlig den frie og af staten uafhængige bistand med det ene formål for øje at varetage og forsvare klientens interesse. I lyset heraf gik forsvarerne meget usædvanligt til Advokatrådet med anmodning om at blive bistået i det, der blev kaldt ”en sag om sagen”. Det afstedkom såvel et debatindlæg³¹ som en kronik³² i dagbladet Berlingske fra Advokatrådet og Advokatsamfundets side. Af sidstnævnte fremgår bl.a. følgende:

”De henvendte sig til os med alvorlige bekymringer for de begrænsninger, der på grund af hemmeligholdelsen af straffesagen blev lagt ned over dem af politiet og anklagemyndigheden, herunder PET. Forsvarsadvokaterne mener blandt andet ikke, at de kan føre et uafhængigt forsvar [...] Kernen er, at de to forsvarere af politiet og anklagemyndigheden er blevet pålagt at arbejde under de retningslinjer, der følger af det såkaldte sikkerhedscirkulære, som de mener binder dem på hænder og fødder [...] Vi ved i Advokatrådet ikke hvilke indskrænkninger, der præcist er tale om, eller hvor stort omfanget er. Disse oplysninger kan vi ikke få af politiet eller anklagemyndigheden. Vi kan heller ikke nærmere få oplyst, hvorfor indskrænkningerne er nødvendige, ud over at det er ”af hensyn til statens sikkerhed«. De to forsvarsadvokater har på grund af hemmeligholdelsen ikke selv kunnet fortælle os meget mere uden risiko for selv at bryde loven.”

Man kan derfor roligt sige, at sagen var tilspidset, og at fundamentale retsprincipper var på spil, da sagen landede i Højesteret.

For Højesteret gjorde Lars Findsens forsvarere gældende bl.a., at rpl. § 729 c forudsætter, at retten skal foretage en konkret vurdering af det materiale, som anklagemyndigheden ønsker skal være undtaget aktindsigt, og at hverken byretten eller landsretten havde foretaget en sådan konkret vurdering. Forsvarerne påpegede også, at rpl. § 729 s, stk. 3, 1. pkt., omhandler det materiale, som ”politiet har tilvejebragt til brug for den sag, som sigtelsen angår”, men at landsrettens kendelse omfattede samtlige sagens bilag, herunder det materiale, som forsvarerne og tiltalte selv havde indleveret til retten.

---

³⁰ Således fremgår det heraf, ”at anklagemyndigheden, PET og FE helt automatisk og ukritisk bruger klassifikationen ”HEMMELIGT” på langt største delen af de dokumenter, som indgår i sagen”.

³¹ Debatindlæg af 4. juni 2022 af Martin Lavesen og Charlotte Krarup, hhv. formand og næstformand for Advokatrådet (<https://www.berlingske.dk/kommentarer/fe-sag-viser-et-hul-i-vores-retsstat>).

³² Kronik af 14. september 2022 af Martin Lavesen, formand for Advokatrådet og Andrew Hjuler Crichton, generalsekretær i Advokatsamfundet (<https://www.berlingske.dk/kronikker/advokatraadet-og-advokatsamfundet-en-sag-om-sagen-er-paa-vej-i>).

Det er formentlig foranlediget heraf, at Højesteret i kendelsen fandt anledning til at præcisere, at der ”ikke under henvisning til § 729 c [kan] stilles særlige krav til forsvarerens håndtering af sagens øvrige materiale, herunder anklageskriftet, retsbøger, dommen og det materiale, som forsvareren selv har tilvejebragt”.

For så vidt angår de dokumenter, der rent faktisk er omfattet af § 729 a, stk. 3, med mulighed for at undtage disse for forsvarerens aktindsigt, anfører Højesteret ud fra en slags *det mindre i det mere-betragtning* for det første følgende:

”Højesteret finder, at retten i stedet for at nægte kopi af sagens dokumenter i tilfælde, hvor der er grundlag for at fravige reglerne om forsvarerens ret til aktindsigt i sagens materiale efter § 729 a, kan fastsætte sagligt begrundede vilkår for udlevering af kopi heraf. Vilkårene må ikke være mere vidtgående end nødvendigt af hensyn til formålet og skal være tilstrækkeligt præciserede til, at der ikke kan være rimelig tvivl om, hvad forsvareren skal gøre eller undlade at gøre for at overholde vilkårene.”

Højesteret anfører dernæst, at sådanne vilkår kun kan opstilles ”for så vidt angår de dokumenter, hvor der i øvrigt efter en konkret vurdering er det fornødne grundlag for at afslå at udlevere en kopi ud fra de hensyn, der er nævnt i § 729 c, stk. 1, herunder bl.a. som følge af en sammenstillingsrisiko”.

Hvad angår vurderingen af den såkaldte sammenstillingsrisiko – altså hvor læsning af dokumenter, der isoleret set fremstår ikke-sensitive, men hvor læseren herudfra så at sige kan lægge to og to sammen og slutte sig frem til klassificerede og fortrolige oplysninger – indrømmer Højesteret dog samtidig anklagemyndigheden ”plads for et vist, bredere skøn”.

I lyset af denne overordnede rammesætning vurderede Højesteret dernæst, at der i sagen indgik dokumenter med klassificerede oplysninger, som hensynet til fremmede magter og statens sikkerhed talte for at hemmeligholde, men derudover tillige dokumenter uden sådanne oplysninger, og hvor der heller ikke kunne antages at være nogen sammenstillingsrisiko.

Højesteret fandt derfor, at sagen skulle hjemvises til byretten med henblik på, at anklagemyndigheden over for byretten præciserede og begrundede, for hvilke dokumenter der efter anklagemyndighedens opfattelse kunne stilles vilkår om håndtering og opbevaring som betingelse for at udlevere kopi heraf til forsvarerne.

Som det ses, strammede Højesteret konkretiseringskravet betydeligt sammenlignet med by- og landsretten, hvis afgørelser bar præg af, at anklagemyndigheden var blevet udstyret med noget nær en blankocheck.

For så vidt angår det omdiskuterede sikkerhedscirkulære udtalte Højesteret tilsvarende, at det ikke kunne bestemmes, at forsvarerne var forpligtede til at overholde dette i sin helhed. Men Højesteret accepterede dog, at retten kunne bestemme, at forsvarerne skulle overholde PET's vejledning til forsvarerne om behandling og opbevaring af klassificeret information for de dokumenter, for hvilke der var grundlag for at stille vilkår om håndtering og opbevaring.

Nedenfor i afsn. 4.1.2. vender jeg tilbage til drøftelsen af de mere principielle aspekter i at stille krav om, at de såkaldte tys-tys-advokater skal godkendes efter sikkerhedscirkulæret.

3.3 Kendelse om nævningesagsbehandling i sagen mod Claus Hjort Frederiksen (U 2024.304 HRK)

Hvad angår Claus Hjort Frederiksens motiv for i det hele taget at forfølge dette spørgsmål, fremgår det af hans forsvarer – advokat René Offersens – bog, *Den uventede advokat*³³, at sagen ville være velegnet til afgørelse af almindelige borgere, for ”Hjort havde den almindelige sunde fornuft på sin side”.³⁴ Hertil kan vel føjes, at afstemningsreglerne i nævningesager med krav om kvalificeret flertal både blandt de juridiske dommere og nævningene, jf. herved rpl. § 891, stk. 4, typisk gør denne procesform attraktiv set med tiltalte og forsvarets øjne.

Efter rpl. § 686, stk. 4, medvirker nævninger i sager, hvor der er spørgsmål om straf af fængsel i 6 år eller derover. Indtil for ganske nylig har nævningesagsgrænsen været 4 år³⁵, hvilket det var på tidspunktet for Højesterets kendelse. Det er velkendt, at visse sagskategorier – i praksis tilståelsessager, grove narkosager og sager om økonomisk kriminalitet – er undtaget fra nævningesagsbehandling, jf. herved rpl. § 686, stk. 5.

Til gengæld bestemmer rpl. § 686, stk. 4, nr. 4 (tidl. nr. 3³⁶), at der skal medvirke nævninger i straffesager vedrørende politiske lovovertrædelser. Skal denne bestemmelse have nogen selvstændig retlig betydning, må den naturligvis forstås sådan, at den også gælder, selvom strafpåstanden fra anklagemyndighedens side er under 6 år (dengang 4 år). I modsat fald ville sagen jo allerede af den grund være en nævningesag.

Det har imidlertid været omtvistet, hvad der nærmere skulle forstås ved ”politiske lovovertrædelser”. Retsplejelovens forarbejder overlod belejligt afklaringen af spørgsmålet til domstolenes nærmere fastlæggelse. Som det herom er sammenfattet i betænkning nr. 825/1977 om retternes kompetence og arbejdsform i straffesager, s. 27:

---

³³ Udkom i maj 2024 og er skrevet i samarbejde med journalist David Trads.

³⁴ *Den uventede advokat*, s. 187.

³⁵ Ved lov nr. 661 af 11. juni 2024 med ikrafttræden den 15. juni 2024.

³⁶ Jf. *ibid.* hvor dagældende § 686, stk. 4, nr. 2, blev ophævet og nugældende nr. 2 og 3 indsat med konsekvens, at omhandlede litra om politiske lovovertrædelser blev forskubbet til litra 4.

”Under rigsdagens forhandlinger forud for retsplejeloven af 1916 blev der derefter gjort en række forsøg på at definere begrebet politiske lovovertrædelser. Der blev således stillet forslag om en helt objektiv definition, en helt subjektiv definition og om en kombineret objektiv-subjektiv definition af begrebet. Imidlertid kunne der ikke opnås enighed om nogen af de foreslåede formuleringer, hvorfor man sluttelig bestemte sig for at undlade enhver bestemmelse af begrebet i loven. Afgrænsningen af begrebet ”sager, der rejser sig af politiske lovovertrædelser” beror herefter ganske på domstolenes praksis.”

I starten af det 21. århundrede var spørgsmålet oppe at vende i et par sager, der var rejst mod henholdsvis Mogens Glistrup og medlemmer Dansk Folkepartis Ungdom for overtrædelse af straffelovens såkaldte racismeparagraf (§ 266 b). I U 2000.2234 H udtalte Højesteret følgende:

”Tiltalte er politiker, og hans motiv til at fremsætte udtalelserne er af politisk karakter. Tiltalen angår imidlertid *ikke et angreb på det politiske system*, men en forhånelse og nedværdigelse af en befolkningsgruppe. Højesteret tiltræder derfor, at der ikke er tale om en sag vedrørende politiske lovovertrædelser, og at den derfor ikke hører under nævningeting.” (Min udh.)

Det kunne give anledning til tvivl, hvad der mere præcist skulle forstås ved ”angreb på det politiske system”. Barren var på papiret umiddelbart sat meget højt. Forestiller man sig eksempelvis horder af mennesker – i stil med angrebet på den amerikanske kongres på Capitol Hill 6. januar 2021 – komme løbende henover gårdspladsen på Christiansborg med fakler og høtyve og gå til fysisk angreb på Folketinget og dets medlemmer, ville noget sådant efter omstændighederne formentlig være omfattet af straffelovens § 113, og det er vanskeligt at forestille sig, at anklagemyndighedens strafpåstand over for deltagerne i sådanne optøjer ikke minimum ville være over de 4 år, der var nævningsagsgrænsen på daværende tidspunkt. Med andre ord, hvilken selvstændig retlig betydning havde Højesteret egentlig efterladt til bestemmelsen?

I den straffeprocessuelle teori har antagelsen stedse været den, at ikke mindst sager, der angik statens sikkerhed såsom straffelovens § 109, ville være i kerneområdet for bestemmelsens virkeområde. Se hertil Hurwitz:³⁷

”De *rent politiske forbrydelser* er herefter sådanne strafbare angreb på statslige interesser, der ikke indeholder noget *delictum commune*, hvilket normalt vil sige, at de ikke angriber noget individuelt retsgode (liv, legeme, personlig frihed, personlig ære m.m.) Efter gældende dansk ret vil disse forbrydelser **i det væsentlige falde sammen med de i straffelovens kapitler 12 og 13 omhandlede forbrydelser** mod statens selvstændighed og sikkerhed, statsforfatningen og de øverste statsmyndigheder.” (Min udh. med fed)

---

³⁷ *Den danske strafferetspleje*, 3. udg. 1958, s. 113 f.

Synspunktet har været fastholdt i nyere straffeprocessuel teori. Både professor emeritus Jørn Vestergaard og jeg vurderede på forhånd, at der burde være gode chancer for, at Claus Hjort Frederiksen og hans forsvarer ville få medhold i deres påstand. Således udtalte vi til DR:³⁸

”I en sag om overtrædelse af straffelovens paragraf 109 om læk af kvalificerede statshemmeligheder er man inde i kernen af begrebet politisk forbrydelse. Bestemmelsen handler jo om hensynet til statens sikkerhed og forholdet til fremmede magter, så meget mere rendyrket politisk kan det næppe blive, siger Jørn Vestergaard.

Også Lasse Lund Madsen, som er juraprofessor på Aarhus Universitet, vurderer, at meget taler for, at sagen kan føres som en nævningesag.

- Vi er inde i paragraf 109 om statens sikkerhed. Alene den omstændighed taler for, at sagen kan være af politisk karakter. Dertil kommer, at det er en tidligere minister, som i en kritik af regeringens håndtering af en specifik sag har fremsat sine ytringer som aktiv folketingspolitiker, skriver han i en mail til DR.”

By- og landsret så det imidlertid anderledes, men blev også i dette spørgsmål omgjort af Højesteret, der mere generelt anførte følgende:

”I lyset af forarbejderne og retspraksis finder Højesteret, at retsplejelovens § 686, stk. 4, nr. 3, som udgangspunkt kun omfatter overtrædelser af straffelovens kapitel 12 (Landsforræderi og andre forbrydelser mod statens selvstændighed og sikkerhed) og 13 (Forbrydelser mod statsforfatningen og de øverste statsmyndigheder, terrorisme m.v.), men den omstændighed, at der er rejst tiltale for overtrædelse af en bestemmelse i kapitel 12 eller 13, medfører ikke i sig selv, at straffesagen angår en politisk lovovertrædelse, idet der må foretages en konkret vurdering af tiltalen og omstændighederne i øvrigt.

Ved den konkrete vurdering af, om der foreligger en politisk lovovertrædelse, må der især lægges vægt på, at formålet med, at der skal medvirke nævninger i straffesager om politiske lovovertrædelser, må antages at være navnlig at begrænse muligheden for, at retssystemet misbruges i politiske formåls interesse, og at sikre den politiske ytringsfrihed. Det medfører ikke i sig selv, at straffesagen vedrører en politisk lovovertrædelse, at den tiltalte er folketingsmedlem, eller at den tiltaltes motiv må antages at være af politisk karakter, men begge dele kan indgå ved vurderingen af, om der foreligger en politisk lovovertrædelse.”

Højesterets afgørelse er overordnet set helt i tråd med antagelserne i den straffeprocessuelle teori, og samtidig formår Højesteret at binde en nydelig juridisk sløjfe, hvorved det blev undgået, at afgørelsen kom i karambolage med U 2000.2234 H. Det er herefter en nødvendig, men ikke tilstrækkelig forudsætning, at sagen angår straffelovens kap. 12 eller 13 for, at der er tale om en politisk lovovertrædelse efter rpl. § 686, stk. 4, nr. 4 (tidl. 3). Herefter vil sager, hvor der som i 2000-dommen eksempelvis er rejst tiltalte efter straffelovens § 266 b, som udgangspunkt falde udenfor. Ved den videre vurdering af den konkrete sag anførte Højesteret:

---

³⁸ DR's online-plattform 22. februar 2023 (<https://www.dr.dk/nyheder/politik/juraprofessor-bakker-hjort-op-retssag-boer-foeres-flere-dommere>)

”T er tidligere forsvarsminister og var medlem af Folketinget og et fremtrædende medlem af oppositionen, da han i forbindelse med interviews fremkom med de udtalelser, som sagen angår. Udtalelserne er fremsat offentligt bl.a. som et led i en kritik af den daværende regerings håndtering af Tilsynet med Efterretningstjenesternes undersøgelse af Forsvarets Efterretningstjeneste, som den daværende forsvarsminister Trine Bramsen fik forelagt resultatet af den 21. august 2020. Hans udtalelser og kritik er til dels baseret på hans virke og erfaringer som forsvarsminister, og tiltalen angår oplysninger, som han har fået indsigt i som forsvarsminister og medlem af Udvalget vedrørende Efterretningstjenesterne.

Højesteret finder på den anførte baggrund, at overtrædelserne må anses for politiske lovovertrædelser i retsplejelovens forstand. Højesteret tager derfor T’s påstand om, at sagen skal behandles under medvirken af nævninger, til følge.”

Efter min opfattelse krævede det ikke ligefrem profetiske evner at forudsige dette resultat. Der havde i praksis intet selvstændigt anvendelsesområde været tilbage for bestemmelsen, hvis ikke denne sag havde udgjort en politisk lovovertrædelse i retsplejelovens forstand. Det kan for så vidt undre, at hverken by- eller landsret standsede op og gjorde sig en sådan overvejelse. Fortolkninger, der gør lovbestemmelser helt indholdsløse, er selvsagt ikke heldige.

3.4 Dørlukningskendelserne

Højesteret har afsagt tre kendelser om dørlukning. Én for hver af de tre straffesager mod henholdsvis kildeføreren (U 2023.4567 HRK af 27.6.2023), Lars Findsen (U 2024.297 HRK) og Claus Hjort Frederiksen (U 2024.384 HRK). De to sidstnævnte kendelser i FE-sagskomplekset blev begge afsagt den 27. oktober 2023.

Overordnet set angår alle tre kendelser om dørlukning den klassiske afvejning af hensynet til offentlighed i retsplejen over for hensynet til at værne om nationale sikkerhedshensyn, herunder efterretningsmæssige og fortrolige oplysninger. Denne problemstilling skal – navnlig med afsæt i kendelsen i kildeførersagen, hvor Højesteret rammesatte vurderingen og anviste retningen for de øvrige to kendelser – behandles mere udførligt i det følgende.

3.4.1.1 Kildeførersagen (U 2023.4567 HRK)

Kildeføreren var oprindeligt sigtet for overtrædelse af straffelovens § 109, men sigtelsen var blevet nedjusteret til kun at angå straffelovens § 152 om brud på offentligt ansattes tavshedspligt. Straffelovens § 109 giver i modsætning til § 152 mulighed for at etablere tvangsindgreb omfattet af rpl. kap. 71 (aflytning mv.), jf. herved rpl. § 781, stk. 1, nr. 3 e.c. Det er i sig selv tankevækkende. En nedjustering af sigtelsen kunne derfor i sig selv have skabt problemer for anklagemyndigheden, da beviserne så ikke uden videre kunne fremlægges under bevisførelsen, men antagelig ville være omfattet af reglen om tilfældighedsfund i § 789. Denne potentielle forhindring var imidlertid umiddelbart ikke aktuel, da anklagemyndigheden havde

indgået en aftale med kildeføreren, hvorefter denne tilstod mod, at anklagemyndigheden alene nedlagde påstand om betinget fængsel.³⁹

Der var således lagt op til, at sagen skulle fremmes som tilståelsessag efter rpl. § 831, hvilket i praksis foregår ved, at anklagemyndigheden fremsender en retsmødebegæring til retten. Det var under afholdelse af dette retsmøde, at spørgsmålet om dørlukning opstod. Retten lukkede dørene mod de tilstedeværende medlemmer af pressens protest. Pressen skal efter rpl. § 29 c høres og er efter § 968, stk. 2, tillagt en særlig kære adgang. DR og Berlingske benyttede muligheden herfor. Jeg har ladet mig fortælle, at ikke mange forventede, at pressen ville få noget ud af kæremålet, men ikke desto mindre fik de delvist medhold i landsretten. Flertallet i landsretten udtalte bl.a.:

”Sagen, som omhandler brud på en tavshedspligt, ... og har en betydelig offentlig interesse. Udgangspunktet om offentlighed i retsplejen bør derfor søges fraveget i mindst muligt omfang. Efter en samlet vurdering af de ovenfor opregnede hensyn finder vi ikke grundlag for i medfør af de påberåbte bestemmelser i retsplejeloven at imødekomme anmodningen om, at det på forhånd besluttes, at retsmødet i sin helhed skal foregå for lukkede døre.

Som sigtelserne i de to forhold er udformet i retsmødebegæringen af 14. oktober 2022, findes der herunder ikke grundlag for at træffe bestemmelse om dørlukning i relation til den indledende oplæsning i retsmødet af sigtelserne, herunder gerningstidspunkterne for det påsigtede.

Vi finder derimod, at betingelserne for dørlukning i medfør af retsplejelovens § 29, stk. 1, nr. 2, og stk. 3, nr. 3, er opfyldt, i det omfang afhøringen af sigtede, dokumentation og procedure i retsmødet vil berøre oplysninger om efterretningstjenestens arbejdsopgaver og arbejdsmetoder, ... og klassificerede oplysninger af betydning for nogens sikkerhed.”

Mindretallet henviste derimod til bl.a., at et delvis lukket retsmøde ville være vanskeligt at afvikle i praksis uden at komme ind på de oplysninger, der begrunder dørlukning og bemærkede hertil, ”at der er tale om et forholdsvis kortvarigt retsmøde med henblik på sagens fremme som tilståelsessag i medfør af retsplejelovens § 831.”

Sagen blev med Procesbevillingsnævnets tilladelse herefter indbragt for Højesteret. Rigsadvokatens processkrifter for Højesteret var omfattende. Kæreskriftet fyldte 28 sider og replikken otte sider. I processkrifterne henviste Rigsadvokaten til en klassificeret ikke offentliggjort udtalelse fra PET af 12. september 2022, der også havde indgået i sagen for underinstanserne. Indholdet heraf kendes i sagens natur ikke, men PET forsøgte heri nærmere at redegøre for nødvendigheden af lukkede dørene med henvisning til statens sikkerhed og forholdet til fremmede magter. Derudover henviste Rigsadvokaten til endnu en klassificeret udtalelse fra PET dateret den 27. februar 2023. Den var dermed udarbejdet efter landsrettens

---

³⁹ Se hertil TV2's online-plattform 16. august 2023 (<https://nyheder.tv2.dk/krimi/2023-08-16-tidligere-pet-ansat-traekker-tilstaelse-tilbage-i-samsam-sag>)

kendelse af 7. februar 2023. Det var med til at forstærke indtrykket af, at alle sejl blev sat til for at få dørene lukket fuldstændigt.

I replikken gjorde Rigsadvokaten følgende synspunkt gældende:

”Uden udtrykkelig lovhjemmel hertil bør det efter anklagemyndighedens opfattelse ikke være tilfældet, at en ret ved afgørelsen af en begæring om dørlukning i en konkret straffesag skal kunne tilsidesætte f.eks. Udenrigsministeriets vurdering af, at afsløring af bestemte oplysninger vil have diplomatiske skadevirkninger, som vil skade Danmarks forhold til fremmede magter, eller PET's eller FE's vurderinger af, at afsløring af bestemte oplysninger vil kunne skade f.eks. statens sikkerhed. Disse vurderinger kan bero på overvejelser og afvejninger hos myndighederne af en række faktorer, som det ikke vil være muligt at fremlægge i retten, og som f.eks. kan indebære bredere hensyn til de pågældende myndigheders arbejdsmetoder mv. **Disse samlede afvejninger kan retten ikke anses for at have de fornødne kompetencer til at efterprøve**, endsige tilsidesætte, og det samme gælder for den sags skyld også for anklagemyndigheden.” (min udh.)

Rigsadvokaten vendte på det nærmeste retsstillingen på hovedet. Lovhjemlen findes i rpl. kap. 2 om afholdelse af retsmøder, hvor det klare udgangspunkt, i overensstemmelse med grundlovens § 65, stk. 1, er, at retsmøder skal være offentlige (rpl. §28 a), medmindre særlige modsatrettede hensyn gør sig gældende, herunder når statens forhold til fremmede magter eller særlige hensyn til disse i øvrigt kræver det, jf. rpl. § 29, stk. 1, nr. 2.

Fravigelse af en så fundamental retsgaranti som offentlighed i retsplejen kræver imidlertid, at der argumenteres for tilstedeværelsen af forekomsten af sådanne hensyn. Men her var Rigsadvokatens opfattelse øjensynligt den, at hverken Retten eller for den sags skyld anklagemyndigheden selv kunne efterprøve PET's vurdering. Realiteten i dette standpunkt nærmer sig en ophøjelse af PET's ord til lov og en samtidig reduktion af anklagemyndigheden og domstolene til en slags gummistempel for PET.

Over for dette i en retsstat – mildt sagt – opsigtsvækkende synspunkt indskrænkede DR sig til at bemærke, at ”DR må i forlængelse heraf stilfærdigt minde om, at det følger af grundlovens § 63, at domstolene er berettigede til at påkende ethvert spørgsmål om øvrighedsmyndighedens grænser”. Med denne ene og elegante sætning lykkedes det på det nærmeste for DR's retsreporter, Trine Maria Ilsøe, at sætte landets øverste anklager juridisk skakmat.⁴⁰

Rigsadvokatens argumentation, herunder de fremlagte klassificerede PET-notater, gjorde ikke indtryk på Højesteret, der satte hælene eftertrykkeligt i over for PET og anklagemyndigheden:

---

⁴⁰ Netop dette aspekt af Rigsadvokatens argumentation afstedkom en særskilt artikel i dagbladet Politiken 2. juli 2023 med den opsigtsvækkende overskrift: ”Anklager i spionsag: Dommerne er ikke kloge nok” (<https://politiken.dk/danmark/art9420662/Dommerne-er-ikke-kloge-nok>)

”Vi finder imidlertid, at anklagemyndighedens og PET’s redegørelse for disse omstændigheder er af så **generel og overordnet karakter**, at den efterprøvelse fra domstolenes side, som retsplejeloven og Menneskerettighedskonventionen forudsætter, ikke er mulig. Bl.a. foreligger der **ingen form for konkretisering** af, hvilken eller hvilke personers sikkerhed der ved behandling af sagen i åbent retsmøde må antages at blive bragt i fare, og hvorfor (§ 29, stk. 3, nr. 3), eller af, hvilke generelle arbejdsmetoder, kapaciteter og svagheder mv. der i et åbent retsmøde vil blive afsløret, og hvilke skadevirkninger dette vil have for statens forhold til fremmede magter (§ 29, stk. 1, nr. 2).

På det foreliggende grundlag finder vi herefter, at betingelserne for dørlukning i retsplejeloven og Menneskerettighedskonventionen ikke kan anses for opfyldt. Vi stemmer derfor for, at anklagemyndighedens anmodning om dørlukning hverken helt eller delvist tages til følge.”
(Min udh.)

Hvor landsrettens flertal havde lukket dørene halvt op, slog Højesteret dem op på vid gab. Budskabet fra Højesterets side var klart og umisforståeligt. En meningsfuld og effektiv domstolskontrol af, om der foreligger grunde til at fravige et så fundamentalt retsprincip som offentlighed i retsplejen, forudsætter, at der kommer konkrete argumenter på bordet, som domstolene kan efterprøve og forholde sig til. Og det var PET eller anklagemyndigheden ikke lykkedes med at frembringe.

Højesteret lod dog en dør stå på klem for, at anklagemyndigheden og PET kunne komme tilbage med nye oplysninger og over for byretten i tilstrækkeligt omfang redegøre for de skadevirkninger, det ville kunne have, hvis oplysningerne kom frem i et offentligt retsmøde. Denne kattelerm havde efter min opfattelse næppe den store betydning i den konkrete sag. Det er svært at forstille sig, at man havde nogle gyldne argumenter liggende hjemme i skuffen. Det tunge skyts var allerede fundet frem. PET og anklagemyndigheden var løbet tør for ammunition – de havde skudt med alt, hvad de havde.

Det var efter min opfattelse desuden velbegrundet, at hverken landsrettens eller Højesterets flertal bed på synspunktet om, at det i praksis ville være for vanskeligt at opdele sagen i en lukket og åben del. Henvisningen til lavpraktiske hensyn er en pauver form for argumentation i en retsstat. I *Teixeira de Castro-dommen*⁴¹ bemærker EMD, at ”the right to a fair administration of justice nevertheless holds such a prominent place [...] that it cannot be sacrificed for the sake of expedience”. Sagen angår agentvirksomhed, men også i et generelt perspektiv forekommer ordene træffende.

---

⁴¹ *Teixeira de Castro v Portugal* (app. 44/1997/828/1034) – dom af 9. Juni 1998, pr. 36.

3.4.1.2 Særligt om praksis fra EMD

Som det fremgår af Højesterets præmisser, tages også Menneskerettighedskonventionen (EMRK) til indtægt for, at den retlige prøvelse forudsætter en konkretisering af de nationale sikkerhedshensyn.

Efter EMRK art. 6, stk. 1, kan hensynet til ”den nationale sikkerhed i et demokratisk samfund” begrunde, at princippet om offentlighed i retsplejen kan fraviges ”i det efter rettens mening strengt nødvendige omfang, når offentlighed ville skade retfærdighedens interesser”. På den baggrund er det ikke overraskende, at EMD i en række afgørelser har fastslået, at dørlukning kun kan ske, når dette er ”strengt nødvendigt”. Denne såkaldte ”*strict necessity*”-test fordrer uomgængeligt, at der skal konkrete og også tungtvejende argumenter på bordet for, at retten kan imødekomme et ønske fra statens side om dørlukning. En abstrakt henvisning til statens sikkerhed er i sig selv ikke nok, hvilket Højesteret satte en tyk streg under i de tre kendelser om dørlukning.

Problemet for nationalstaterne kan imidlertid være, at der vil være en vis uvillighed mod at sende sensitive oplysninger af betydning for den nationale sikkerhed ud af landet og ned til EMD i Strasbourg. EMD har i *Yam v UK*⁴² anerkendt en sådan bekymring (”Governments may be reluctant to disclose details to this Court”⁴³), men ”prisen” herfor er, at EMD til gengæld forventer, at de nationale domstole går statens påberåbelse af nationale sikkerhedshensyn grundigt efter i sømmene, jf. herved pr. 56:

”The Court is not well-equipped to challenge the national authorities’ judgment that national security considerations arise (*Janowiec and Others*, cited above, § 213). However, even where national security is at stake, measures affecting fundamental human rights must be subject to some form of adversarial proceedings before an independent body competent to review the reasons for the decision. In cases where the Court does not have sight of the national security material on which decisions restricting human rights are based, **it will therefore scrutinise the national decision-making procedure to ensure that it incorporated adequate safeguards to protect the interests of the person concerned.**” (Min udh.)

Beklageligvis fejllæste og misforstod Rigsadvokaten denne præmis, der blev læst således, at EMD angiveligt skulle have anerkendt, ”at domstolen(e) ikke har de fornødne kompetencer til at imødegå de relevante myndigheders vurdering af, om - og dermed også hvorfor – hensyn til statens sikkerhed gør sig gældende”. Øjensynligt forvekslede Rigsadvokaten EMD med de nationale domstole ved læsning af de centrale præmisser. Budskabet fra EMD’s side var omtrent det modsatte af det, som Rigsadvokaten fik ud af dommen.

---

⁴² *Yam v The United Kingdom* (app. no. 31295/11) – dom af 22. juni 2020.

⁴³ *Ibid.* pr. 55.

3.4.1.3 Dørlukningskendelserne i FE-sagskomplekset - sagerne mod Lars Findsen U 2024.297 HRK og Claus Hjort Frederiksen U 2024.384 HRK

Disse kendelser bygger ikke overraskende på den overordnede rammesætning, Højesteret havde anvist i kildeførersagen. Med afsæt heri accepterede Højesteret imidlertid, at der konkret forelå visse hensyn, der i et vist omfang kunne begrunde en delvis dørlukning, hvorimod både by- og landsret havde lukket dørene fuldstændigt. Det bemærkes herved, at der i sagerne indgik nogle klassificerede ikke offentliggjorte udtalelser fra FE, som anklagemyndigheden påberåbte sig til støtte for, at betingelserne for dørlukning konkret var opfyldt.⁴⁴

Højesteret gav i forlængelse heraf detaljerede retningslinjer, som afgørelsen om dørlukning i de konkrete sager skulle træffes efter. Eksempelvis udtaler Højesteret i sagen mod Lars Findsen, at der skal sondres mellem selve anklageskriftet og de tilhørende bilag. Førstnævnte skulle oplæses for åbne døre, hvorimod Højesteret, for så vidt angår sidstnævnte, fandt det tilstrækkelig sandsynliggjort, at statens forhold til fremmede magter vil kunne lide skade, hvis indholdet af bilagene bliver offentligt kendt. Højesteret fandt det derfor nødvendigt for at varetage hensynet til statens forhold til fremmede magter, at oplæsningen af bilagene skulle foregå for lukkede døre, uanset offentlighedens interesse i at få kendskab til anklageskriftets indhold i sin helhed. Højesteret gav i forlængelse heraf endvidere detaljerede forskrifter for afviklingen af bevisførelsen for henholdsvis åbne eller lukkede døre.

Mere opsigtsvækkende trak Højesteret reelt den sidste stump af det efterhånden tyndslidte tæppe, der var tilbage efter 12. oktober-kendelserne, helt væk under FE-sagen. Højesteret udtalte således følgende:

”Højesteret lægger efter de foreliggende oplysninger til grund, at kabelsamarbejdets eksistens, det forhold, at FE har foretaget en undersøgelse vedrørende samarbejdet med NSA, sikkerhedsbruddet og whistleblowerens henvendelse til TET på nuværende tidspunkt må anses for offentligt kendt. Højesteret finder, at de hensyn, som ligger bag ønsket om at undgå at bekræfte disse oplysninger, ikke gør det nødvendigt, at dørene lukkes under hovedforhandlingen, når de afvejes over for de hensyn, der taler for offentlighed.”

I lyset heraf udtalte jeg få timer efter kendelsens offentliggørelse den 27. oktober 2023 til flere aviser, at jeg nu anså det for sandsynligt, at anklagemyndigheden ville lukke FE-sagen fuldstændigt ned.⁴⁵

”Ved at åbne dørene op for store dele af hovedforhandlingen anser jeg det for sandsynligt, at anklagemyndigheden nu vil lukke sagerne ned. I særdeleshed fordi Højesteret udtrykkeligt

---

⁴⁴ I Hjort Frederiksens sag var der tale om to udtalelser af 16. marts 2022 og 13. april 2023. I Findsens sag var der ligeledes tale om to udtalelser, men de er dateret henholdsvis 6. december 2021 og 20. december 2022.

⁴⁵ Se f.eks. <https://www.berlingske.dk/indland/juraprofessor-en-naermest-total-underkendelse-af-pet-fe-anklagemyndigheden> (lagt på Berlingske.dk 27.10.2023, kl. 16.00)

fastslår, at kablesamarbejdets eksistens på nuværende tidspunkt må anses for offentligt kendt,” påpeger Lasse Lund Madsen i en mail.

Professoren fortsætter:

”Heri ligger nærmest en total underkendelse af PET, FE, anklagemyndigheden og regeringstoppens syn på FE-sagen. De har fremturet med et synspunkt om, at der her var tale om rigets dybeste hemmelighed krydret med en højstemt retorik om, at vores alle sammens sikkerhed var på spil.”

”Men ifølge Højesteret er der altså blot tale om en almindelig kendt oplysning. Og så har hverken Finsen eller Hjort grundlæggende set røbet noget. Dermed må det antages, at grundlaget for tiltalen i det væsentlige er væk.”⁴⁶

Det bemærkes herved, at overtrædelse af straffelovens § 109 forudsætter, at der er givet meddelelse til uvedkommende om oplysninger, der ikke allerede var almindeligt kendte. Se hertil Jørn Vestergaard i *Juristen* nr. 3/2022, s. 150:

”I overensstemmelse med ordlyden i § 109 er det i forarbejderne entydigt lagt til grund, at bestemmelsen alene omfatter meddelelser til uvedkommende, der ikke allerede kender oplysningerne. Betydningen af denne afgrænsning for bedømmelsen af anklagerne i de aktuelle sager beror selvsagt på en konkret bevisvurdering såvel som en retlig kvalificering.”

For mig stod det tindrende klart, at anklagemyndigheden havde gjort regning uden vært og ikke alene fuldstændig tabt kontrollen med processen, men også sagen i sin helhed. Højesteret havde som den lille dreng i ”Kejserens nye klæder” afsløret de nøgne kendsgerninger: Sagens substans var papirstynd.

Allerede få dage efter – den 1. november 2023 – kapitulerede regeringen og anklagemyndigheden. Anklagemyndigheden og Justitsministeriet opgav tiltalerne mod Lars Finsen og Claus Hjort Frederiksen samt sigtelsen mod kildeføreren. FE-sagen kollapsede dermed endegyldigt som straffesag. Samme dag udtalte jeg til bl.a. Berlingske:

”Realiteten er, at Højesteret skød den grundpræmis ned, som sagerne var funderet i, nemlig at kablesamarbejdet var en dyb statshemmelighed [...] Højesteret har anlagt et tiltrængt virkelighedsnært og fornuftigt perspektiv og fået sagen ned på jorden igen”

Professor Emeritus Jørn Vestergaard stemte i og påpegede herunder, at ”[s]om flere har sagt mange gange før, burde sagerne jo aldrig nogensinde være kørt ind på et strafferetligt spor.” Vestergaard fortsatte i et debatindlæg bragt i Politiken et par dage efter:

”Det ville dog ikke være ubegrundet, hvis nogle af aktørerne sidder tilbage med så røde ører, at de lyser i mørket, som en af mine bekendte så fyndigt bemærkede.”

---

⁴⁶ Jeg havde i øvrigt allerede den 18. oktober 2022 udtalt følgende til Berlingske: ”Men det afgørende er og bliver, om Finsen rent faktisk har røbet noget, der ikke i forvejen var almindeligt kendt. Med den megen offentlige omtale af kablesamarbejdet siden 2014 er det temmelig tvivlsomt”. (<https://www.berlingske.dk/indland/i-ti-maaneder-har-det-vaeret-et-mysterium-efter-omfattende-research>)

4. Dårlige undskyldninger og bortforklaringer eller behov for ny lovgivning?

Anklagere har for vane – sjovt nok som regel når der sker frifindelse i højt profilerede sager – at understrege, at anklagemyndigheden hverken vinder eller taber sager. De fører dem blot. Omtrent alle andre end anklagemyndigheden var vist i stand til at se, at der her var tale om et nederlag af rang. Århundredets rets- og sikkerhedspolitiske selvmål benævnte jeg det i pressen.⁴⁷ Et sådant nederlag må nødvendigvis kalde på en forklaring. Den kom i form af en pressemeddelelse fra anklagemyndigheden den 1. november 2023 med et på mange måder opsigtsvækkende indhold.⁴⁸ Heraf fremgår bl.a.:

”Højesterets kendelser betyder i grove træk, at de tiltalte vil få ret til at få udleveret retsbøger og anklageskriftet og dermed klassificerede oplysninger. Sammen med afgørelsen om, at der ikke kan stilles krav til forsvarerne om særlig sikker håndtering af alle sagens oplysninger, medfører det, at efterretningstjenesterne ikke anser rammerne for betryggende. Hertil kommer Højesterets beslutning om, at sagerne skal føres for delvist åbne døre.

”For efterretningstjenesterne er det afgørende, at fortroligheden om deres oplysninger er intakt, og at de bliver håndteret med størst mulige sikkerhed. Det er en forudsætning for, at de kan udføre deres arbejde med at beskytte Danmark og danske interesser. Højesteret har afgjort, at Lars Findsen vil kunne tage klassificerede oplysninger med hjem. Uden krav til, hvordan de skal opbevares, eller hvem der har adgang til dem. Det vil selvsagt øge risikoen væsentligt for, at oplysningerne bliver spredt ukontrollabelt. Derfor har Forsvarets Efterretningstjeneste meddelt anklagemyndigheden, at de klassificerede oplysninger ikke kan fremlægges som bevis i en straffesag. En delvis åben retssag trækker yderligere i den retning, og rammerne er dermed langt fra de sædvanlige krav til, hvordan man behandler klassificerede oplysninger”.

Som jeg har været inde på ovenfor, havde Højesteret udtrykkeligt vurderet, at der ikke var grundlag for at befrygte, at Lars Findsen ville overtræde sin tavshedspligt ved f.eks. at vise anklageskriftet til uvedkommende, ligesom der ikke var fremlagt konkrete oplysninger, som gav grundlag for at befrygte, at retsbøgerne vil blive benyttet på retsstridig måde. Højesteret havde endvidere fundet, at dørene kunne lukkes under dele af hovedforhandlingen i FE-sagskomplekset og tillige angivet detaljerede retningslinjer herfor. For så vidt angår kravene til opbevaring af sagens dokumenter, indrømmede Højesteret desuden anklagemyndigheden et bredt skønt til at vurdere sammenstillingsrisikoen og anerkendte, at retten kunne bestemme, at forsvarerne skulle overholde PET's vejledning til forsvarerne om behandling og opbevaring af

---

⁴⁷ Politiken 27. oktober 2023 (<https://politiken.dk/danmark/ret/art9594370/Ekspert-Det-er-%C2%BBmuligvis-%C3%A5rhundredets-rets-og-sikkerhedspolitiske-selvm%C3%A5l%C2%AB>)

⁴⁸ Pressemeddelelse af 1. november 2023 (<https://anklagemyndigheden.dk/da/straffesagerne-mod-lars-findsen-og-claus-hjort-frederiksen-gennemfoeres-ikke>)

klassificeret information for de dokumenter, hvor der var grundlag for at stille vilkår om håndtering og opbevaring.

Jørn Vestergaard⁴⁹ anførte da også, at efterretningstjenesternes og Rigsadvokatens argumentation ”klinger hult”, og at der var tale om ”en bortforklaring af, at man fra starten simpelthen har grebet de her sager akavet an.” Vestergaard fortsatte:

”Højesteret har med de seneste kendelser givet anklagemyndigheden en drejebog for, hvordan de her straffesager vil kunne gennemføres efter en afvejning af hensynet til hemmeligholdelse og hensynet til offentlighed i retsplejen,” siger Jørn Vestergaard og peger på, at den omtalte drejebog er blevet til, efter at ”fem højesteretsdommere har sat sig ned og tænkt grundigt over, hvordan man kan gennemføre sagerne på en balanceret måde”.

”Men det er så ikke godt nok til efterretningstjenesterne og anklagemyndigheden, må man forstå. Og jeg mener i al stilfærdighed ikke, at den forklaring virker særligt overbevisende”

Anklagemyndigheden efterlyste desuden nye regler. Det er imidlertid svært at se, at det kan lade sig gøre at fastsætte nye regler, der grundlæggende vil ændre noget som helst, uden at det vil komme i karambolage med det menneskeretlige konventionsgrundlag, som er en af grundstenene i Højesterets afgørelser. Omvendt er EMRK naturligvis ikke til hinder for, at der kan tages hensyn til, at sådanne sager skal gennemføres under skellig hensyntagen til, at der heri indgår fortrolige oplysninger. Som jeg bemærkede i et interview i Information den 3. november 2023:⁵⁰

”Hvis man har nogle konkrete og gode argumenter, så bliver dørene selvfølgelig lukket. Hvis man ikke har det, så får man det ikke. Det, der gennemsyrrer denne sag, er, at den er tynd i substansen, og derfor har man haft svært ved at frembringe gode argumenter for, at fundamentale retsgarantier skal fraviges,” siger Lasse Lund Madsen.

Men døden skal som bekendt have en årsag. For anklagemyndigheden og efterretningstjenesterne hed årsagerne Højesteret og utilstrækkeligt lovgrundlag. Viljen til selvransagelse var derimod ikke til stede.

Hvis der er regler, der skal ændres, kan jeg imidlertid godt få øje på et par steder, hvor dette burde ske, jf. herved de to næstfølgende afsnit. Det er dog næppe den form for regelændringer, som efterretningstjenesterne og Rigsadvokaten har i tankerne.

---

⁴⁹ Berlingske 1. november 2023 (<https://www.berlingske.dk/indland/juraprofessor-det-er-utilstedeligt-at-myndigheder-skubber-hoejesteret>)

⁵⁰ Information 3. november 2023 (<https://www.information.dk/indland/2023/11/juraprofessorer-afviser-behov-ny-lovgivning-fe-sagen>)

4.1.1 Særligt om retsplejelovens § 169, stk. 2, 3. pkt.⁵¹

Efter retsplejelovens § 169, stk. 1, kan offentligt ansatte ikke afgive vidneforklaring uden samtykke fra vedkommende ansættelsesmyndighed. Såfremt et sådant samtykke ikke gives, kan retten efter § 169, stk. 2, pålægge ansættelsesmyndigheden at fremkomme med en redegørelse herfor, og retten kan dernæst pålægge den ansatte at afgive vidneforklaring, såfremt retten finder, ”at hensynet til hemmeligholdelse bør vige for hensynet til sagens oplysning”, jf. herved § 169, stk. 2, 1. og 2. pkt. Vidnepålæg kan dog efter § 169, stk. 2, 3. pkt., ikke gives, ”hvis nægtelsen er begrundet med hensynet til statens sikkerhed, til dens forhold til fremmede magter eller med hensynet til tredjemands liv eller helbred”. I disse tilfælde er der tale om en såkaldt absolut vidneudelukkelsesgrund.

Retsplejelovens kap. 18 om vidner hviler på betænkning nr. 316/1962. Som begrundelse for rettens mulighed for at kontrollere baggrunden for ansættelsesmyndighedens nægtelse og efter omstændighederne give et vidnepålæg, henvises i betænkningen (s. 29/30) til, at ”den - i overensstemmelse med en almindelig tendens i nyere lovgivning - undergiver administrationens afgørelser en af retssikkerhedshensyn ønskelig kontrol”. Udvalget overvejede herefter, om muligheden for vidnepålæg skulle gælde i alle tilfælde, herunder når myndighedens nægtelse var begrundet i nationale sikkerhedshensyn:

”Udvalget har overvejet, om den ændring, der ved den foreslåede regel sker i den hidtidige retstilstand, bør omfatte alle tilfælde, i hvilke den overordnede myndigheds samtykke kræves, eller om dennes afgørelse bør være endelig i tilfælde, hvor tavshedspligten er begrundet i hensyn til afgørende samfundsøkonomiske interesser, **statens sikkerhed eller dens forhold til fremmede magter.**

[...]

Udvalget har imidlertid fundet den foreslåede regel om domstolskontrol med administrationens afgørelser på dette område **så betydningsfuld** og risikoen for domstolsafgørelser, der tilsidesætter rimelige hensyn til det offentliges interesser, så beskeden, at der **ikke er tilstrækkelig grund til at gøre undtagelse fra reglen om domstolskontrol for disse særlige tilfælde.**” (min udh.)

Justitsministeriet så det anderledes og anførte i lovforslagets⁵² bemærkninger følgende:

”Bestemmelsen giver - i overensstemmelse med udvalgets udkast - retten adgang til at bestemme, at vidneforklaring skal afgives, selv om vedkommende myndighed har nægtet at give samtykke til forklaringens afgivelse. Ved udarbejdelsen af forslaget har justitsministeriet imidlertid fundet det nødvendigt - også under hensyn til de traktatretlige forpligtelser, der påhviler Danmark - **at begrænse bestemmelsen, således at den ikke gælder, hvis nægtelsen er begrundet med hensynet til statens sikkerhed eller dens forhold til fremmede magter.**” (min udh.)

⁵¹ Artiklen er efterfølgende med relation til dette afsnit blevet udbygget med en epilóg. Se nedenfor afsnit 8.

⁵² Lovforslag nr. 109 af 18. november 1964.

Det står mig ikke helt klart, hvilke ”traktatretlige forpligtelser” der ville have forhindret en demokratisk retsstat som Danmark i at åbne op for muligheden for sædvanlig domstolskontrol. Men siden har det været antaget, at retten kun kan vurdere, om myndighedens nægtelse rent faktisk er begrundet i de påberåbte nationale sikkerhedshensyn, og hvis dette er tilfældet, er retten herefter afskåret fra at bedømme, om hensynet til hemmeligholdelsen bør vige for hensynet til sagens opklaring.⁵³

Kildeførersagen – der som nævnt indledningsvis hænger uløseligt sammen med den såkaldte civile sag, som Ahmed Samsam har anlagt mod PET og FE – har imidlertid sat denne prøvelsesbegrænsning på spidsen.

I kildeførersagen fandt Højesteret, som gennemgået ovenfor, at der ikke forelå hensyn, der kunne begrunde en dørlukning. Det indebærer, at kildeføreren Jesper – såfremt anklagemyndigheden ikke havde lukket sagen ned – frit ville kunne have forklaret om baggrunden for, hvorfor han havde valgt at bryde sin tavshedspligt og gå til pressen.⁵⁴

Ahmed Samsam har i den civile sag indkaldt Jesper til at afgive vidneforklaring. Det har Jespers tidligere arbejdsgiver PET nægtet at give samtykke til med henvisning til rpl. § 169, stk. 2, 3. pkt. Herefter tillod landsretten ham ikke at afgive vidneforklaring. Samsams civile sag verserer nu ved Højesteret, og det spørgsmål, Højesteret forhåbentlig stiller sig selv, er, om det er holdbart, at PET som sagsøgt i en sag – der ovenikøbet drejer sig om et muligt justitsmord – kan tage ejerskab over processen og køre Højesteret ud på et sidespor. Spørgsmålet er blevet særlig prekært, efter der kom en lydoptagelse frem, der endegyldigt synes at bekræfte, at Jesper rent faktisk var kildefører for Samsam. Vil Højesteret virkelig sidde og være en slags statister i en sag, hvor hele Danmark er bekendt med de faktiske forhold? I en kommentar i Weekendavisen anførte jeg herom følgende:⁵⁵

“Spørgsmålet er, om Højesteret vil anlægge en friere fortolkning af en regel, som der allerede i 1962 blev sat et markant spørgsmålstejn ved. Hvis ikke, er der en risiko for, at den danske retsstat havner i en slags juridisk parallelunivers, hvor juraen eksisterer helt løsrevet fra virkeligheden og de faktiske realiteter, og hvor det med alle tænkelige juridiske kunstgreb og taskenspilertricks er muligt at holde kendsgerningerne ude af sagen. Det går næppe i længden. Slet ikke, når det som her drejer sig om et sandsynligt justitsmord.

For retsstatens skyld håber jeg derfor, at Højesteret agerer som den voksne i lokalet og finder en vej ud af det morads, som efterretningstjenesternes uforståelige passivitet har skabt. På det principielle plan er det retsstatens troværdighed og tilliden hertil, der er på spil.”

---

⁵³ Jf. *Kommenteret Retsplejelov*, 11. udg., s. 537.

⁵⁴ Det bemærkes, at det efter min opfattelse formentlig var berettiget, at han brød sin tavshedspligt, jf. herved straffelovens § 152 e, smh. m. § 164 a.

⁵⁵ Indlæg bragt på Weekendavisens online-plattform den 14. marts 2024 (<https://www.weekendavisen.dk/2024-11/opinion/hestens-egen-mund>)

4.1.2 297 kendelser, herunder om tys-tys-advokaters rolle

I Hans Davidsen-Nielsens bog om FE-sagen (*De aflyttede*) er det kommet frem, at Københavns Byret i ikke mindre end 297 tilfælde afsagde kendelser om diverse aflytningsindgrebs iværksættelse over for Lars Findsen, herunder forlængede disse.⁵⁶ Indgrebene blev angiveligt iværksat i december 2020 og strakte sig frem til anholdelsen af Lars Findsen et år senere i december 2021.⁵⁷ Første tiltaleforhold mod Lars Findsen er øjensynligt dateret ultimo april 2021.⁵⁸ Så mange resultatløse måneders efterforskning vil sædvanligvis afsvække mistankegrundlaget. I lyset heraf og med tanke på, hvor tyndt funderet en sag der var tale om, bør forløbet kalde på betydelig selvransagelse hos byretten.

Men særligt opsigtsvækkende er det, at den beskikkede indgrebsadvokat, der tilhører kredsen af de såkaldte tys-tys-advokater⁵⁹, jf. rpl. § 784, stk. 2, angiveligt ikke en eneste gang kærede byrettens kendelser.⁶⁰

Selvransagelse er her ikke nok. Det bør alvorligt overvejes, om ordningen er tilstrækkeligt retssikkerhedsmæssigt betryggende. Allerede da ordningen blev indført, var der uenigheder herom. Reglerne hviler på betænkning 1023/1984 om politiets indgreb i meddelelseshemmeligheden og anvendelse af agenter. Et flertal i Strafferetsplejeudvalget fandt således, at nationale sikkerhedshensyn gjorde det påkrævet helt at fravige advokatbeskikkelsesordningen. Under Folketingets behandling af lovforslaget blev der stillet

---

⁵⁶ Det fremgår således af bogen, s. 119, at Lars Findsens forsvarer, advokat Lars Kjeldsen, har regnet sig frem til, at der i alt blev afsagt 297 kendelser om aflytning og anden overvågning. Se endvidere bogens s. 262 samt interview med Lars Findsen herom i Politiken 14. juni 2024 (<https://politiken.dk/danmark/art9923127/Lars-Findsen-efter-17.000-timers-PET-overv%C3%A5gning-%C2%BBGiv-mig-en-serviet-s%C3%A5-skal-jeg-skaffe-en-aflytningskendelse%C2%AB>)

⁵⁷ *De aflyttede*, s. 119. Ifølge Hans Davidsen-Nielsen er overvågningen af Lars Findsen formentlig den største og dyreste enkeltoperation i PET's historie, jf. herved hans analyse i Politiken 16. november 2023

(<https://politiken.dk/danmark/art9624183/Hvem-skal-skrive-historien-om-den-største-spionskandale-i-nyere-tid>)

⁵⁸ Om end det fremgår en smule uklart, da gerningstidspunktet i anklageskriftet er formuleret ”ved forud for samt den 25. april 2021 blandt andet på ...”. Det bemærkes herved, at der i oktober 2022 blev udleveret en kraftig censureret udgave af anklageskriftet til pressen. Se hertil Politiken 7. oktober 2022

(<https://politiken.dk/danmark/art9018330/Anklager-Spionchef-har-sagt-for-meget-til-seks-personer>) og TV2's online-plattform samme dag (<https://nyheder.tv2.dk/krimi/2022-10-07-anklageskrift-giver-nye-oplysninger-i-sagen-mod-lars-findsen>). Allerede i juni 2022 havde Berlingske kunnet beskrive sigtelserne mod Lars Findsen i detaljer (<https://www.berlingske.dk/indland/lars-findsen-sigtet-for-samtaler-med-sine-naermeste-og-to-journalister>). Forelagt sigtelserne vurderede jeg i samme artikel, at sigtelserne var spinkle og sagen umiddelbart så tynd ud.

⁵⁹ De kaldes populært for tys-tys-advokater, da ingen ved, hvem de er. Hemmeligholdelsen af deres identitet er til for at mindske risikoen for, at de udsættes for eksempelvis afpresning.

⁶⁰ *De aflyttede*, s. 119. Se hertil interview i Politiken den 8. juni 2024 med Dommerforeningens formand, Mikael Sjöberg, der undrer sig over, at landsretten ikke blev involveret (<https://politiken.dk/danmark/art9932970/17.000-timers-aflytning-uden-protest-v%C3%A6kker-undren>)

et ændringsforslag, hvorved den nugældende ordning blev en realitet. Det fremgår af bemærkningerne hertil:⁶¹

“Med ændringsforslaget gøres advokatbeskikkelse obligatorisk i alle sager om indgreb i meddelelshemmeligheden.

Bestemmelsen om beskikkelse af advokater fra en særlig udvalgt kreds, jfr. ændringsforslag nr. 7, vil så vidt ses indebære, at bestemte advokater **udpeges som særligt tilforladelige** i sager vedrørende straffelovens kapitel 12 og 13. At en sådan udpegning udpræget vil finde sted efter politiske kriterier, må anses for givet. Samtidig kastes der et skær af manglende tillid og loyalitet over den gruppe advokater, der ikke falder ind under beskikkelsen.” (min udh.)

Det er opsigtsvækkende, at medlemmerne af Retsudvalget øjensynligt var fuldt ud opmærksomme på risikoen for udpegningen af særligt følgagtige advokater. Efter bkg. nr. 1630 af 21.12.2010 § 1, stk. 2, skal tys-tys-advokaterne inden antagelsen sikkerhedsgodkendes efter reglerne i det ovenfor omtalte sikkerhedscirkulære. Det er ikke mindst her problemet ligger. Som nævnt lægges der ved afgørelsen om sikkerhedsgodkendelse vægt på bl.a., om den pågældende har ”udvist ubestridt loyalitet” – underforstået: over for staten. Jeg udtalte i den sammenhæng til Politiken:⁶²

“De advokater, der skal forsvare mistænkte i en sag, som angår statens sikkerhed, skal altså have udvist ubestridt loyalitet over for samme. Det har bananrepublikkens skær over sig. Det duer simpelthen ikke i en moderne retsstat ...”

På linje hermed anførte professor emeritus Jørn Vestergaard i samme artikel, at “[d]er er behov for at stramme op på ordningen, så tys-tys-advokaterne udvælges på en måde, som sikrer, at de giver anklagemyndigheden et kvalificeret modspil”.

Advokatrådet har undervejs i forløbet selv rejst problemstillingen og bør bide sig fast i bordkanten. FE-sagen har med al ønskelig tydelighed udstillet behovet for en reformering af ordningen med tys-tys-advokater. Hvis ordningen, herunder proceduren for sikkerhedsgodkendelse, ikke ændres, bør advokatstanden nøje overveje, hvis interesser de egentlig tjener ved at stille op. Allerede i betænkning 1023/1984 blev der udtrykt bekymring for, at ”særlige advokater måske kunne opfattes mere som "gidsler" end som garanter”.⁶³

5. FE- og kildeførersagen – opsamlende og afrundende bemærkninger

Vi ved nu med sikkerhed, at omdrejningspunktet i FE-sagen var FE's såkaldte kablesamarbejde med amerikanske NSA. Kablesamarbejdet blev første gang beskrevet i den danske offentlighed

---

⁶¹ Jf. Betænkning over Forslag til lov om ændring af retsplejeloven og konkursloven (LFB 1985-05-23 nr. 164A), ad ændringsforslag nr. 6 og 7.

⁶² Politiken 3. juni 2024 (<https://politiken.dk/danmark/art9926688/Krav-om-tys-tys-advokaters-ubestridte-loyalitet-har-bananrepublikkens-sk%C3%A6r>)

⁶³ Bet. 1023/1984, s. 81.

19. juni 2014 (!) i Information med afsæt i Edward Snowden-lækket.⁶⁴ Artiklen i Information indledes på følgende vis:

“Forsvarets Efterretningstjeneste (FE) deltager efter alt at dømme i et hidtil hemmeligholdt samarbejde med National Security Agency (NSA) om at tappe fiberkabler, der transporterer internet- og teletrafik gennem Danmark. Dermed ser Danmark ud til at være blandt de lande, der medvirker til at opfylde NSA’s målsætning om at kunne opfange enhver elektronisk kommunikation hvor som helst i verden.”

Den 24. august 2020 udsendte Tilsynet for Efterretningstjenesterne en nu herostratisk berømt pressemeddelelse med en hård kritik af FE. Selvom kablesamarbejdet ikke direkte nævnes med ord, var det samtidig klart for alle med blot det mindste kendskab til efterretningstjenesternes virke, at omdrejningspunktet for Tilsynets kritik netop var FE’s kablesamarbejde med amerikanske NSA.⁶⁵ Ydermere havde pressemeddelelsen en næsten magnetisk indvirkning på landets journalister, der nu for alvor begyndte at grave i sagen.

Den 27. august 2020 – altså kun tre dage efter Tilsynets pressemeddelelse – udsendte DR på sin online-plattform en større artikel med rubrikken: “FE-skandale omhandler tophemmeligt spionagesamarbejde med USA”.⁶⁶ Samme dag udkom Weekendavisens Hans Mortensen med en kommentar til sagen betitlet ”Spionernes guldæg”.⁶⁷ Kommentaren indledes således:

“Mandag morgen fik Danmark en vaskeægte spionskandale. Ifølge en pressemeddelelse fra Tilsynet med Efterretningstjenesterne ser det ud til, at Forsvarets Efterretningstjeneste, FE, i strid med gældende regler har spioneret mod danske statsborgere og undladt at give tilsynet de informationer, det har krav på.

Som i en rigtig spionskandale fortoner sagens genstand sig i tågerne. Men det er efterretningstjenestens absolutte guldæg, der er på spil. Danmark og meget få andre europæiske lande har nemlig på grund af geografisk placering ekstraordinær god adgang til kabler med store datastrømme. Det gør FE til en attraktiv samarbejdspartner for især USA, og ikke mindst giver det en vare med stor bytteværdi, når efterretningstjenester udveksler informationer.”

Som nævnt ovenfor forudsætter overtrædelse af straffelovens § 109, at der er givet meddelelse til uvedkommende om oplysninger, der ikke allerede var almindeligt kendte.⁶⁸ Det er i sammenhæng hermed nok værd at nævne, at første forhold i anklageskriftet mod Lars Findsen som nævnt ovenfor i realiteten var dateret ultimo april 2021.⁶⁹ Samlet set omfattede

---

⁶⁴ <https://www.information.dk/indland/2014/06/snowden-dokumenter-afsloerer-dansk-partnerskab-nsa>

⁶⁵ Det er i sig selv tankevækkende, at Højesteret valgte at gengive store dele af pressemeddelelsen under sagsfremstillingen i kendelsen om dørlukning i Hjort Frederiksens sag (U 2024.384 HRK). Se hertil advokat René Offersen i, *Den uventede advokat*, s. 171 ff.

⁶⁶ <https://www.dr.dk/nyheder/indland/fe-skandale-omhandler-tophemmeligt-spionagesamarbejde-med-usa>

⁶⁷ <https://www.weekendavisen.dk/2020-35/samfund/spionernes-guldaeg>

⁶⁸ Se afsn. 3.4.1.3, herunder med henvisning til Jørn Vestergaards artikel i *Juristen* nr. 3/2022.

⁶⁹ Ad note 58.

anklageskriftet i alt seks personer, som Findsen angiveligt skulle have røbet statshemmeligheder over for: Journalist Hans Davidsen-Nielsen,⁷⁰ journalist Simon Andersen,⁷¹ Lars Findsens kæreste, hans lillebror, hans dengang 84-årige mor samt forhenværende Rigspolitichef Torsten Hesselbjerg. Berlingske havde forud for tiltalerejsningen allerede i juni 2022 afdækket indholdet af sigtelserne.⁷² Jeg udtalte i den forbindelse til avisen:

“Professor i strafferet og straffeproses Lasse Lund Madsen er overrasket over, hvor spinkel sigtelsen umiddelbart ser ud. Han fremhæver, at hele otte forhold handler om samtaler, som Lars Findsen tilsyneladende har ført på tomandshånd, herunder med sin gamle mor.

"At den slags er med i sagen, tyder på, at man har skrabet bunden for alt, hvad man overhovedet har kunnet finde," konstaterer Lasse Lund Madsen.

At næsten halvdelen af forholdene i sigtelsen bygger på angiveligt helt private samtaler med familie og nærmeste, underbygger yderligere, hvor tvivlsom en sag myndighederne står med, tilføjer professoren.

"Ud fra den målestok føler jeg mig temmelig sikker på, at størsteparten af den danske embedsstand på et tidspunkt har overtrådt deres tavshedspligt, og at der ville kunne rejses tusindvis af sager, hvis man ellers fandt aflytningsudstyret frem og lyttede med på, hvad der i fortrolighed snakkes om med ægtefællen derhjemme. Det kan undre, at PET og anklagemyndigheden går i så små sko," understreger Lasse Lund Madsen.”

Professor emeritus Jørn Vestergaard stemte i:

"Det samlede billede, som Berlingskes oplysninger nu tegner, er egnet til at bekræfte det indtryk, som har dannet sig i hele forløbet. Nemlig en tvivl om, hvad det egentlig er, som Findsen kan have sagt, som skaber fare for statens sikkerhed. Truslen kan i hvert fald ikke være særlig umiddelbar," siger Jørn Vestergaard og understreger:

"Det billede, der tegner sig, er i det hele taget, at det er tvivlsomt, om anklagemyndigheden i sidste ende har en god sag”.

I samme artikel fremhæver Jørn Vestergaard, at overtrædelse af § 109 herudover kræver, at man rent faktisk skal have udsat staten for fare:

“Selve handlingen skal være egnet til at skabe fare for statens sikkerhed. Jeg må sige, at jeg har meget svært ved at se, hvori faren for statens sikkerhed består i denne sag”.⁷³

---

⁷⁰ I det censurerede anklageskrift er Hans Davidsen-Nielsen identisk med journalist E (se hertil *De aflyttede* s. 168 f.)

⁷¹ Simon Andersen er identisk med journalist D, jf. *ibid.*

⁷² Berlingske 26. juni 2022 (<https://www.berlingske.dk/indland/lars-findsen-sigtet-for-samtaler-med-sine-naermeste-og-to-journalister>). Der var oprindeligt ni sigtelser i sagen, men som beskrevet i Berlingskes artikel havde landsretten allerede i forbindelse med spørgsmålet om Lars Findsens fortsatte varetægtsfængsling fundet at der i tre af forholdene end ikke var en begrundet mistanke. Det gjaldt bl.a. for de oplysninger, der fremgik af Berlingskes egen artikel *Hemmeligheden i pengeskabet* bragt i avisen 13. september 2020 (<https://www.berlingske.dk/samfund/et-pengeskab-paa-kastellet-har-i-aartier-gemt-paa-et-dybt-fortroligt>).

⁷³ Fællesnævneren for bestemmelserne i § 109 og § 152 er, at de ikke omfatter oplysninger, der allerede er almindeligt kendte. Forskellen på § 109 og § 152 er, at § 109 har et mere snævert anvendelsesområde end § 152.

På linje hermed stillede professor emerita Eva Smith med tanke på Findsens mor det retoriske spørgsmål, om risikoen mon var, at Findsens gamle mor havde videregivet højt klassificerede oplysninger til andre pensionister.⁷⁴

Øjensynligt var anklagemyndigheden på det rene med, at det ikke alene skulle bevise, at der var tale om ikke almindeligt kendte og dermed fortrolige oplysninger, men det skulle også godtgøres, at statens sikkerhed var blevet kompromitteret af de tiltalte. Således gengives det i U 2024.297 HRK (Findsen), at de tre bevestemaer i sagen ifølge anklagemyndigheden ville være følgende (hvorunder nr. 2 må indebære, at statens sikkerhed har været i fare):

- “1) om de konkrete udtalelser fra T, som er nævnt i anklageskriftet angår statens hemmelige underhandlinger, rådslagninger eller beslutninger,
- 2) om statens sikkerhed eller rettigheder i forhold til fremmede magter beror på de pågældende oplysninger og
- 3) om der ved udtalelserne er sket en røbelse eller videregivelse af sådanne statshemmeligheder.”

I lyset af at oplysningerne havde været offentligt kendt i en årrække forud for gerningstidspunkterne, ville anklagemyndigheden næppe kunne løfte bevisbyrden ad pkt. 3 med den konsekvens, at der allerede af denne grund skulle ske frifindelse. Det forekommer desuden meget vanskeligt at se, at anklagemyndigheden ville have kunnet overbevise retten om, at statens sikkerhed ligefrem havde været på spil for oplysninger givet til familiemedlemmer på tomandshånd eller for den sags skyld til en tidligere rigspolitichef, der selv må antages at have været sikkerhedsgodkendt på højeste niveau. Det omtvistede ville vel primært have været oplysningerne givet til journalister. Det er en overvejelse værd, om betingelsen om, at der konkret var fare for statens sikkerhed, indebærer, at det skulle have ført til publiceret journalistik (hvilket mig bekendt ikke var tilfældet i sagen).⁷⁵ Lars Finsen har

---

Det må formentlig antages, at tavshedsbruddet skal have indebåret en mere kvalificeret fare for statens sikkerhed. Dertil kommer, at § 109 kun omfatter visse kvalificerede statshemmeligheder. Som fremhævet af Jørn Vestergaard i *Juristen* nr. 3/2022, s. 150, omfatter § 109 ikke læk af efterretningsrapporter, trusselsvurderinger, oplysninger om kapacitet, beredskabsplaner, bemanning og organisationsstruktur, tekniske installationer, lokaliteter eller bygningsforhold.

⁷⁴ Politiken 25. september 2022 (<https://politiken.dk/danmark/art8985959/Anklagerne-vil-m%C3%B8rkl%C3%A6gge-hele-sagen-mod-Lars-Finsen.-Men-siger-retten-nej>)

⁷⁵ Det bemærkes herved, at den måske mest opsigtsvækkende og detaljerede artikel var Berlingskes artikel om pengeskabet på kastellet fra søndag den 13. september 2020 (<https://www.berlingske.dk/samfund/et-pengeskab-paa-kastellet-har-i-aartier-gemt-paa-et-dybt-fortroligt>). Denne artikel var med blandt de oprindelige ni sigtelser mod Finsen, men landsretten fandt i forbindelse med retsmødet om Findsens fortsatte fængsling, der endte med hans løsladelse, at der i dette forhold end ikke var en begrundet mistanke.

selv anført, at han tværtimod talte med journalister for at varetage FE's interesse og begrænse de skadelige virkninger af de mange historier, der på daværende tidspunkt kørte i pressen.⁷⁶

Ovenstående angår alene spørgsmålet, om gerningsindholdet objektivt set kan anses for realiseret. Dertil kan så lægges kravet om tilregnelser i form af en særdeles vanskelig bevisførelse om de tiltaltes respektive forsæt. Selv hvis retten – mod min klare forventning – var nået frem til, at et i offentligheden omtalt kablesamarbejde fortsat var en fortrolig oplysning, skulle de tiltalte også subjektivt have indset dette⁷⁷, herunder have haft en forståelse af, at videregivelsen af oplysningerne rent faktisk også ville kunne skade statens sikkerhed.

På den baggrund er det i min optik samlet set aldeles usandsynligt, at anklagemyndigheden i sidste ende kunne have opnået en domfældelse. Anklagemyndigheden var på en *mission impossible*, og ydermere bar forholdene i anklageskriftet præg af, at PET og anklagemyndigheden forsøgte at skyde gråspurve med kanoner. Selvom de havde fundet det tungeste strafferetlige skyts frem, ramte de ingenting – ud over sig selv i foden. Al rabalderet gjorde, at hvis der før var nogen, der ikke havde hørt om kablesamarbejdet, så kender alle i hvert fald til det nu.⁷⁸ Weekendavisens Hans Mortensen kaldte undervejs i forløbet myndighedernes fremfærd i FE-sagen for “en nyopsætning af historien om molboerne, der var bange for, at storken skulle trampe kornet ned”.⁷⁹ Kendere af molbohistorier vil vide, at molboerne ville sende hyrden ind i kornmarken for at jage storken væk, men da hyrden havde så store fødder, at han også kunne ødelægge kornet, blev løsningen i stedet for, at seks mand bar ham derind, så han kunne drive storken ud af kornet uden at trampe.

Set udefra forekommer den klodsede håndtering af sagen samt anklagemyndighedens dårlige juridiske dømmekraft betydeligt mere gådefuld end kablesamarbejdets eksistens. Hvordan kunne det gå så galt? Der vil formentlig blive ristet en rune i retshistorien over den mangeårige og navnkundige tidligere departementschef i Justitsministeriet Michael Lunns ord:⁸⁰

“[...] de implicerede myndigheders (og regeringens?) behandling af FE-sagen forekommer mig uforståelig, ugennem tænkt og præget af en næsten ubrudt kæde af fejlbeslutninger.”

---

⁷⁶Se hertil *De aflyttede*, s. 259.

⁷⁷Se tilsvarende René Offersen, *Den uventede advokat*, s. 178.

⁷⁸Se hertil Berlingske den 27. oktober 2022 (<https://www.berlingske.dk/indland/juraprofessor-en-naermest-total-underkendelse-af-pet-fe-anklagemyndigheden>) og Politiken samme dag (<https://politiken.dk/danmark/ret/art9594370/Ekspert-Det-er-%C2%BBmuligvis-%C3%A5rhundredets-rets-og-sikkerhedspolitiske-selvm%C3%A5%C2%AB>). Se tillige Berlingske 1. november 2023 (<https://www.berlingske.dk/indland/juraprofessorer-myndighederne-har-gjort-kablesamarbejde-mere-kendt-end>)

⁷⁹Weekendavisen 13. maj 2022 (<https://www.weekendavisen.dk/2022-19/samfund/molbohistorien>).

⁸⁰Debatindlæg i Politiken den 11. februar 2022 (<https://politiken.dk/debat/debatindlaeg/art8615640/Jeg-b%C3%B8r-af-mange-grunde-afholde-mig-fra-den-offentlige-debat.-Men-nu-bliver-jeg-n%C3%B8dt-til-at-bryde-denne-regel>)

Man kan tilsvarende gøre sig sine tanker om den nidkærhed, hvormed anklagemyndigheden med allehånde midler forsøgte at hemmeligholde selve processen i FE-sagen. Endog i en sådan grad, at det undertiden næsten fremstod komisk. To betjente blev sendt ud til Lars Findsen for at læse anklageskriftet op, hvorefter de tog det med hjem igen. Og angiveligt blev to PET-betjente udkommanderet til at overnatte og vogte over sagens akter i Østre Landsret mellem de to retsdage for den mundtlige behandling af spørgsmålet om Lars Findsens fortsatte varetægtsfængsling⁸¹ (der i øvrigt endte med Findsens løsladelse).

Man efterlades med det indtryk, at denne processuelle tilgang i sig selv skulle være med til at tegne et billede af, at vi her havde at gøre med statens allerdybeste hemmelighed, der for enhver pris skulle beskyttes. I eftertankens skær fremstår PET's og anklagemyndighedens tilgang til sagen som et teatralisk forsøg på at puste en tyndt funderet sag op. Det havde præg af et slags juridisk mummespil, der skulle tjene det formål at lægge et indirekte pres på domstolene. Heldigvis for retsstaten havde Højesteret ikke købt billetter til forestillingen.

6. Juraen gælder også i mørke – rids af en retlig udvikling henimod styrket domstolskontrol

Nogen kan måske huske den mediemæssige ”bombe”, der sprang, da den daværende politiske ordfører for Socialdemokratiet, Henrik Sass-Larsen, mod forventning ikke blev udnævnt til minister i Thorning-Schmidt-regeringen. Det skyldtes, at han ifølge myndighederne ikke kunne sikkerhedsgodkendes. Vurderingen var funderet i et notat fra PET, hvorefter fremgik, at Sass-Larsen havde haft kontakt med en angivelig rockerrelateret person, der gik under navnet ”Suzuki-Torben”. Den daværende ombudsmand og nuværende højesteretsdommer, Jørgen Steen Sørensen, gik på baggrund af en klage fra Sass-Larsens advokat ind i sagen.⁸²

Noget usædvanligt skrev Jørgen Steen Sørensen efterfølgende en artikel herom,⁸³ hvori han uddybende anførte, at selvom en regeringsdannelse er politik, der henhører under statsministeren, er situationen en anden, ”når man som led i en regeringsdannelse pludselig griber til egentlige retlige redskaber”. Den daværende ombudsmand udtrykte det med henvisning til professor ved Københavns Universitet Michael Gøtze på den måde, at juraen også gælder i mørke.

Ombudsmanden fandt det bl.a. meget kritisabelt, at Justitsministeriet havde givet Sass-Larsen et tavshedsplæg uden at meddele det for ham i skriftlig form, og at der heller ikke i øvrigt blev sikret nogen form for dokumentation for pålæggets eksistens, indhold og rækkevidde.

---

⁸¹ Se hertil advokat René Offersens bog, *Den uventede advokat*, s. 167 f.

⁸² FOB 2012-13.

⁸³ ”Sagen om Henrik Sass Larsen – jura og politik i ombudsmandens verden” (findes under artikler i FOB 2012).

Ombudsmanden fandt det endvidere noget tvivlsomt, om der for alle dele af PET-notatet overhovedet forelå så afgørende hensyn til forebyggelse mv. af lovovertrædelser, at Sass-Larsen principielt ikke havde haft krav på aktindsigt. Med andre ord fandt ombudsmanden det tvivlsomt, om alle oplysningerne var af en sådan karakter, at det var berettiget at anse dem for fortrolige. I så fald ville der ikke have været hjemmel til at give Sass-Larsen et tavshedspålæg for disse oplysningers vedkommende. Ombudsmanden fandt imidlertid ikke fuldt tilstrækkeligt grundlag for at tilsidesætte Justitsministeriets vurdering heraf og accepterede således, at der var tale om fortrolige oplysninger, som myndigheden videregav til Sass-Larsen uden at være forpligtet til det.

Ombudsmandens tilgang var klassisk forvaltningsretlig. Han udviste tilbageholdenhed med at gå nærmere ind i Justitsministeriets vurdering af, at der efter en konkret vurdering af oplysningerne i PET-notatet forelå hensyn til forebyggelse af lovovertrædelser mv., selvom det er svært at læse hans beretning på anden måde, end at han i og for sig fandt det temmelig tvivlsomt, om det nu også var tilfældet. Med det, der efterfølgende kom frem om indholdet af PET-notatet, var denne tvivl velbegrunnet. Set i bakspejlet virker det også i denne sag, som om PET skød gråspurve med kanoner.

Det forekommer mig imidlertid, at den traditionelle forvaltningsretlige tænkning også har præget domstolene i straffesager, når efterretningstjenesterne og anklagemyndigheden har påberåbt sig hensynet til nationale sikkerhedsinteresser. Domstolene har udvist overordentlig stor forsigtighed med at efterprøve PET's vurdering. Denne tilgang er retssikkerhedsmæssigt problematisk. I straffesager bør der foretages en langt mere indgående, hvis ikke fuldstændig, prøvelse af skønnet. I modsat fald opnår PET og anklagemyndigheden de facto eneejerskab over den retlige proces.

I to meget omtalte spionagesager i slut-70'erne lukkede Højesteret dørene med en ordknap begrundelse om, at "hensynet til statens forhold til fremmede magter tilsiger, at sagen i sin helhed forhandles for lukkede døre".⁸⁴ Det er bemærkelsesværdigt, at landsretten i begge sager var nået til det modsatte resultat og således havde afsagt kendelse om henholdsvis delvist åbne døre (U 1977.831 HRK) og i udgangspunktet fuldt åbne døre (U 1979.1012 HRK). I sidstnævnte sag havde landsretten anført følgende:

"Det er ikke af anklagemyndigheden godtgjort, at dørlukning under hele domsforhandlingen er påkrævet af hensyn til statens forhold til fremmede magter, eller at særlige hensyn til disse i øvrigt gør lukningen påkrævet med den følge, at der skulle gøres undtagelse fra den i væsentlige retsplejehensyn begrundede hovedregel om retsmøders offentlighed, hvorved der blandt andet gives pressen mulighed for på objektiv og loyal måde at referere retsforhandlingerne. Dette må anses for særlig påkrævet i den foreliggende sag, når henses til den omtale, der i pressen er blevet sagen til del på undersøgelsesstadiet. Domsforhandlingen vil derfor være at fremme i

---

⁸⁴ U 1977.831 HRK og U 1979.1012 HRK.

offentlige retsmøder, men spørgsmål om dørlukning vil i medfør af retsplejelovens § 30, stk. 2, senere kunne rejses, for så vidt angår dele af retsforhandlingen.”

Som det vil ses, er landsretten på helt samme linje som Højesteret anno 2023. Det er i øvrigt i sig selv opsigtsvækkende, at landsretten afsagde kendelsen 22. oktober 1979, mens Højesteret allerede omgjorde den dagen efter. Mere skulle der åbenbart ikke tænkes over dét spørgsmål.

For et par årtier siden var spørgsmålet om berettigelsen af Danmarks deltagelse i Irak-krigen en af de politisk mest højspændte sager. En efterretningsofficer ved FE, Frank Grevil, havde lækket dokumenter til Berlingske, der øjensynligt viste, at FE var mere forsigtig i vurderingen af Iraks mulige besiddelse af masseødelæggelsesvåben, end den danske regering havde taget FE til indtægt for.

Frank Grevil blev tiltalt efter straffelovens § 152, stk. 1, jf. stk. 2, for at have forbrudt sig mod sin tavshedspligt. Han blev i byretten idømt 6 måneders ubetinget fængsel. Forud for ankesagen i landsretten problematiserede flere juridiske eksperter bl.a. den omstændighed, at Frank Grevil var blevet dømt, uden at byretten havde det fulde kendskab til sagens dokumenter, som FE havde valgt ikke at afklassificere og fremlægge under bevisførelsen. Således fremgik eksempelvis følgende af en artikel bragt i Information 12. september 2005:⁸⁵

“Hvis statsanklager Karsten Hjort vil have FE's tidligere ekspert i kemiske våben sendt i fængsel, er han nødt til at overtale Forsvarets Efterretningstjeneste til at fremlægge tjenestens Irak-vurderinger i deres helhed. Retten skal have mulighed for selv at bedømme, om der virkelig var tale om afsløring af statshemmeligheder, da Frank Grevil i februar sidste år afleverede en kuvert med FE's vurderinger af truslen fra Saddam Husseins Irak til journalist Michael Bjerre på Berlingske Tidende.

Sådan lyder vurderingen fra kommitteret ved Folketingets Ombudsmand Jon Andersen.

"Det er et fast princip hos os, at der skal ske en konkret vurdering af dokumenter. Det er ikke nok, at myndighed per automatik har hemmeligtstemplede et dokument eller en oplysning," siger han og peger på Forvaltningslovens § 27.

Jon Andersen fortæller, at den paragraf blev indført i midten af 80'erne for at forhindre, at offentlige myndigheder kan fortroligholde oplysninger efter forgodtbefindende.”

Samtidig var det kommet frem, at det nok var så som så med de fremlagte oplysningers fortrolighed. Mestendels kunne de findes direkte på CIA's egen hjemmeside. Daværende statsadvokat for København, Karsten Hjort, ville da heller ikke bestride, “at oplysningerne i de lækkede trusselvurderinger i det væsentlige var tilgængelige på CIA's hjemmeside på gerningstidspunktet”.

---

⁸⁵ Information 12. september 2005 (<https://www.information.dk/2005/09/risiko-lukkede-doere-grevil-sag>)

Ingen af disse forhold forhindrede imidlertid landsretten i at finde Frank Grevil skyldig. Det skete navnlig med henvisning til vidneforklaringen afgivet af FE's daværende chef, Jørn Olesen.

“Chefen for Forsvarets Efterretningstjeneste, kontreadmiral Jørn Olesen, har forklaret, at indholdet af trusselvurderingerne blandt andet baserede sig på oplysninger fra NATO og udenlandske samarbejdspartnere, samt at det af hensyn til disse og til Forsvarets Efterretningstjenestes virksomhed var nødvendigt at hemmeligholde trusselvurderingerne. **På denne baggrund** finder landsretten, at det kan lægges til grund, at Forsvarets Efterretningstjeneste varetog hensynet til statens sikkerhed og forholdet til fremmede magter, da man krævede trusselvurderingerne hemmeligholdt.” (Min udh.)

Selvom landsretten nedsatte straffen, blev Frank Grevil ikke desto mindre idømt 4 måneders ubetinget fængsel for at have lækket allerede offentligt kendte oplysninger, og uden at landsretten havde set de relevante dokumenter i sin helhed. Landsretten forlod sig primært på en overordnet forklaring fra FE's chef om, at lækket havde været skadeligt for tjenestens virke. Med nutidens briller fremstår domfældelsen – mildest talt – tvivlsom.

Derimod trådte landsretten i karakter i sagen mod den tidligere chef for PET, Jakob Scharf. Scharf var ligeledes tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 152 ved i bogform i 28 citater (ud af samlet ca. 450) at have afsløret fortrolige oplysninger om tjenesternes operationer, arbejdsmetoder eller samarbejde med fremmede magter (såkaldt samarbejdspartnere). Anklagemyndigheden greb i det væsentlige sagen an som Grevil-sagen. PET's chef, Finn Borch Andersen, der fortsat i dag er PET-chef, var indkaldt som hovedvidne. Formålet var tydeligvis, at navnlig hans forklaring i sig selv ville være nok til at løfte bevisbyrden for, at der var tale om fortrolige oplysninger, hvis offentliggørelse havde påført andre en betydelig skade eller indebåret en særlig risiko herfor. Men sådan gik det ikke. Landsretten stillede i modsætning til i Grevil-sagen anderledes håndfaste og langt mere konkrete krav til bevisførelsen. Sagen endte derfor med, at Scharf blev frifundet i 27 ud af 28 tiltalepunkter. I de frifindende præmisser anfører landsretten mere generelt følgende:

”Det påhviler som i andre straffesager anklagemyndigheden at bevise, at tiltalte uden for enhver rimelig tvivl er skyldig i den rejste tiltale. Ved bedømmelsen af, om bevisbyrden er løftet i de enkelte forhold må det tillægges væsentlig betydning, at der som nævnt ovenfor ikke er fremlagt den ovenfor nævnte skriftlige dokumentation, ligesom de forklaringer, der er afgivet af nuværende og tidligere ansatte i PET, både for byret og landsret, har angået **overordnede fortrolighedshensyn** og har været præget af, at de pågældende i vidt omfang har henvist til **ikke at have kendskab til de konkrete operationer**, eller har afvist at udtale sig nærmere under henvisning til deres tavshedspligt, som PET har afvist at fritage dem for. Landsretten bemærker herved, at det beviskrav, der må stilles for domfældelse i en straffesag, ikke i almindelighed kan være mere lempeligt, end det krav, der ifølge Højesterets afgørelse af 2. juli 2008 i sag 157/2008, gengivet i UfR 2008.2394 H, må stilles for domstolenes godkendelse af en administrativ bestemt frihedsberøvelse.

Ved den i det følgende foretagne bedømmelse af om anklagemyndigheden har løftet sin bevisbyrde i de enkelte forhold, **må det derfor indgå med betydelig vægt, at der i realiteten ikke har været tilvejebragt et sådant faktisk grundlag for vurderingen af, om de enkelte tiltalepunkter indeholder fortrolige oplysninger, som har givet forsvaret fornøden mulighed for kontradiktion, og som har givet mulighed for en reel domstolsprøvelse.**”

Landsretten tog altså ikke uden videre PET-chefens ord for gode varer. Der skulle konkrete og faktuelle oplysninger på bordet. Her hjalp det selvsagt ikke, at PET-chefen ikke kunne eller ikke ønskede at svare på mere konkrete spørgsmål med tilknytning til flere af sagens forhold.

Henvisningen til den såkaldte Tuneser-sag (U 2008.2394 H) fra landsrettens side er træffende. Sagen angik isoleret set spørgsmålet om administrativ frihedsberøvelse af en udlænding, der var blevet administrativt udvist med henvisning til, at vedkommende var til fare for statens sikkerhed. Højesteret udtalte bl.a.:

“[...] at en kontrol af frihedsberøvelsens lovlighed skal indebære en vis prøvelse af det faktuelle grundlag for afgørelsen om, at udlændingen må anses for en fare for statens sikkerhed. Der må kræves en rimelig sandsynliggørelse af, at der har været et sådant faktisk grundlag for farevurderingen, at frihedsberøvelsen ikke kan anses for uhjemlet eller ubegrundet, jf. herved også menneskerettighedskonventionens artikel 5, stk. 4. Denne sandsynliggørelse må ske ved, at myndighederne for retten fremlægger de i så henseende fornødne oplysninger med passende adgang til kontradiktion.”

I den senere sag, der angik gyldigheden af Integrationsministeriets afgørelse om, at pågældende udlænding var til fare for statens sikkerhed, og om det derfor var med rette, at han var blevet udvist af Danmark med indrejseforbud for bestandig, ophævede Højesteret såvel ministeriets farevurdering som udvisningen. Det er i den sammenhæng væsentligt at bemærke, at Højesteret i præmisserne henviste til bl.a., “at A under domstolsprøvelsen af farevurderingen og udvisningen ikke under den åbne del har været præsenteret for sådanne specificerede oplysninger om de rejste beskyldninger, at han har haft en reel mulighed for effektivt at varetage sine interesser, herunder ved at give konkrete instrukser til den særlige advokat.”

Således var temaet i begge afgørelser i lighed med kendelserne i FE- og kildeførersagen spørgsmålet om graden af konkretisering som forudsætning for en reel domstolskontrol. Tilsvarende er muligheden for at kunne udføre et effektivt forsvar afhængig af en sådan nærmere konkretisering. Det er Kafkask at skulle forsvare sig over for en ubestemt og abstrakt funderet anklage.

Landsrettens dom i Scharf-sagen repræsenterer på mange måder et nybrud. Men nybruddet er i virkeligheden snarere udtryk for en normalisering.⁸⁶ Vil efterretningstjenesterne have personer dømt i en straffesag, kræver det, at de i en kontradiktorisk proces løfter den sædvanligt gældende bevisbyrde for, at den pågældende har begået noget strafbart. Det kræver tilrettelæggelsen af en bevisførelse, der godtgør den tiltaltes skyld udover enhver rimelig tvivl, både hvad angår realiseringen af det objektive gerningsindhold og personens subjektive tilregnelser.

Det kan for så vidt undre, at landsretten – med undtagelse af kildeførersagen – ikke fortsatte ad samme spor. Forskellen er imidlertid, at FE-kendelserne ikke angik skyldsspørgsmålet, men alene processuelle spørgsmål. Men her gik Højesteret skridtet videre og gjorde det klart, at også fravigelse af fundamentale retsgarantier kræver, at man konkret kan begrunde behovet herfor nærmere. Det er der for så vidt intet underligt i. Så også på dét område er der i virkeligheden snarere tale om en retlig normalisering end et egentligt nybrud.

7. Afslutning

Ovenstående sager tegner – sammen med forløbet i FE- og kildeførersagen – samlet set et billede af, at retsudviklingen er gået i retning af en langt mere intensiv domstolsprøvelse, når det kommer til statens påberåbelse af nationale sikkerhedshensyn. Det var på høje tid.

Domstolene har tidligere anlagt en alt for ukritisk – næsten andægtig – tilgang til efterretningstjenesternes skøn over, hvad der kunne være skadeligt for tjenesternes virksomhed. Hvis efterretningstjenesterne hævdede noget var skadeligt, var det sådan, det var.

Der går en lige linje mellem justitsministeriets afkobling af domstolskontrollen i 1960'erne i forhold til rpl. § 169, stk. 2, 3. pkt. frem til forsøg på begrænsning heraf i 2003-Rockerloven og Rigsadvokatens bemærkning i kildeførersagen om, at domstolene slet ikke er kompetente nok til at efterprøve nationale sikkerhedshensyns bonitet. Rigsadvokatens synspunkt har næsten karakter af en slags juridisk-freudiansk udtalelse, der afslører, at efterretningstjenesterne og anklagemyndigheden dybest set mener, at domstolene skal blande sig uden om, for de er alligevel ikke forstandige nok til at tage kvalificeret stilling til efterretningsmæssige vurderinger.

Når anklagemyndigheden i ovennævnte pressemeddelelse af 1. november 2023 anfører, at ”rammerne er dermed langt fra de sædvanlige krav til, hvordan man behandler klassificerede

---

⁸⁶ Marc Schack sonderer i U 2020B.237 mellem et såkaldt pragmatisk spor (som Grevil-dommen ifølge forfatteren fulgte) og et principfast spor (som Scharf-sagen fulgte). Efter min opfattelse er det en tilsnigelse at kalde fravigelse af sædvanlige bevismæssige standarder i straffesager og fravigelse af kontradiktionsprincippet for pragmatisme. Terminologien er egnet til at sløre det retssikkerhedsmæssigt særdeles problematiske heri.

oplysninger”, er det således rigtigt i den forstand, at efterretningstjenesterne og anklagemyndigheden har nydt godt af noget, der minder om positiv særbehandling.

Domstolsprøvelsen var tidligere fortrinsvis formel og abstrakt funderet. Domstolskontrol af navn, men ikke af gavn. Skal man forsvare domstolenes forsigtige tilgang, er det forståeligt, at det også for dommere må være vanskeligt ikke at lade sig påvirke af, at landets efterretningstjeneste oplyser, at intet mindre end selve rigets sikkerhed er på spil. Realiteten var derfor, at henvisningen til nationale sikkerhedshensyn var en slags trumf, der ryddede bordet. Det duer bare ikke i en retsstat. Hvis domstolene uden videre accepterer efterretningstjenesternes vurdering eller undlader at efterprøve den nærmere, er det reelt ensbetydende med, at tjenesterne får hånds- og halsret over den retlige proces.

Retstilstanden var for så vidt usædvanlig. Nu er den blevet normaliseret. Juraen gælder også i efterretningstjenesternes mørke. Den ændring i prøvelsesintensiteten, der endegyldigt har indfundet sig med Højesterets kendelser i FE- og kildeførersagen, er man tydeligvis ikke glade for i efterretningstjenesterne. Men sådan må og skal det være i en retsstat. Domstolene skal være lydhøre, men ikke lydige. I særdeleshed når det kommer til afgørelse af skyldspørgsmålet i straffesager, men også ved vurderingen af, om der er grundlag for at fravige fundamentale retsprincipper, skal domstolene hæve paraderne, ranke den retsstatselige ryggrad og gå efterretningstjenesternes påberåbelse af nationale sikkerhedshensyn grundigt og kritisk efter i sømmene.

Domstolene er i sidste ende retsstatens vogtere.

8. Epilog

Som nævnt ovenfor i afsn. 4.1.1 er prøvelsesbegrænsningen i retsplejelovens § 169, stk. 2, 3. pkt. blevet sat på spidsen i den civile sag, der verserer for Højesteret mellem Ahmed Samsam og efterretningstjenesterne, ikke mindst i lyset af en fremkommet lydoptagelse, der endegyldigt synes at dokumentere, at Jesper rent faktisk var Samsams kildefører i den periode, hvor Samsam påstår, han var tilknyttet og samarbejdede med PET.⁸⁷

Højesteret har den 13. august 2024 efter indlevering af nærværende artikel nu afsagt en række markante kendelser.

---

⁸⁷ Allerede før lydoptagelsens fremkomst var det i realiteten en offentlig hemmelighed, at Jesper var Samsams kildefører. Samsams mere præcise retlige status som kilde ligger imidlertid næppe helt fast, da der er en glidende overgang mellem at være meddeler, infiltrant og agent. Se hertil Eva Smiths og min kronik ”Samsam, Samsam, luk dig op!” bragt i Weekendavisen 17. august 2023 (<https://www.weekendavisen.dk/2023-33/opinion/samsam-samsam-luk-dig-op>).

For det første accepterede Højesteret den judicielle prøvelsesbegrænsning, der blev indbygget i retsplejelovens § 169, stk. 2, 3. pkt., jf. herved:

”Der foreligger ikke samtykke fra de relevante myndigheder til, at de pågældende afgiver forklaring. Nægtelsen er begrundet i hensynet til statens sikkerhed, til dens forhold til fremmede magter eller med hensynet til tredjemands liv eller helbred, jf. retsplejelovens § 169, stk. 2, 3. pkt. Højesteret finder, at der ikke er grundlag for at antage, at FE’s og PET’s nægtelse af samtykke ikke er begrundet i hensyn omfattet af retsplejelovens § 169, stk. 2, 3. pkt., og de pågældende personer kan herefter ikke føres som vidner under sagen. Straffelovens § 164 a kan ikke føre til et andet resultat.”

Den traditionelle antagelse om, at retten kun kan vurdere, om myndighedens nægtelse rent faktisk er begrundet i de påberåbte nationale sikkerhedshensyn, står dermed ved magt. Det udelukker retten fra at bedømme, om hensynet til hemmeligholdelsen konkret bør vige for hensynet til sagens opklaring.

Det bemærkes, at Højesterets afvisning af straffelovens § 164 a er foranlediget af, om den heri lovfæstede og strafsanktionerede pligt til at fremkomme med oplysninger ”der bestemt taler for, at en for en forbrydelse sigtet eller dømt er uskyldig” kunne antages at gennembryde den ellers absolutte vidneudelukkelsesregel i retsplejelovens § 169, stk. 2, 3. pkt. En sådan antagelse har tidligere Højesteretspræsident Thomas Rørdam fremført om den ligeledes absolutte vidneudelukkelsesgrund i retsplejelovens § 170 for så vidt angår forsvarsadvokater.⁸⁸ Rørdam har argumenteret for, at forsvarere efter omstændighederne vil have pligt til at anmelde deres egne klienter til politiet. Det er i lyset af Højesterets kendelse af 13. august 2024 tvivlsomt, om en sådan antagelse herefter er holdbar.

I min artikel “Hestens egen mund”⁸⁹ udtrykte jeg på retsstatens vegne håb for ”at Højesteret agerer som den voksne i lokalet og finder en vej ud af det morads, som efterretningstjenesternes uforståelige passivitet har skabt.” Der kunne i lyset af den fremkomne lydoptagelse risikere at opstå et slags ”juridisk parallelunivers” i den forstand, at hele Danmark ved selvhør kunne forvisse sig om kontakten mellem Jesper og Samsam, uden at dette forhold måtte komme frem under sagen.

Det forekommer mig, at Højesteret på raffineret juridisk vis er lykkedes med at finde frem til en salomonisk løsning. Højesteret har i en kendelse – også afsagt den 13. august 2024 – tilladt, at lydoptagelsen må blive afspillet uden sagen. Kammeradvokaten havde ellers protesteret herimod med henvisning til, at det ville være en omgåelse af paragraf 169, stk. 2, 3. pkt. Højesteret anfører imidlertid følgende:

---

⁸⁸ Thomas Rørdam, Forsvareren, s. 49 f.

⁸⁹ Bragt i Weekendavisen 14. marts 2024 (<https://www.weekendavisen.dk/2024-11/opinion/hestens-egen-mund>)

“Efter votering besluttede dommerne, at der under hensyn til sagens muligt helt særlige betydning for Ahmed Samsam og trods måden, som lydfilen er fremskaffet på, ikke er tilstrækkeligt grundlag for at afskære ham fra at fremlægge lydfilen (bilag 94) og transskriptionen heraf (bilag 90). FE og PET’s anmodning om, at bilagene skal udgå af sagen, imødekommes derfor ikke. Bilagene vil herefter indgå i sagen og være undergivet Højesterets almindelige bevisbedømmelse.”

Måske endnu mere væsentligt har Højesteret desuden fastslået, at Ahmed Samsams tidligere advokat, Thomas Brædder, i visse henseender har vidnepligt, herunder har han “i overensstemmelse med Ahmed Samsams anmodning pligt til at afgive forklaring om omstændighederne omkring drøftelserne med efterretningstjenesterne og kontakten til tjenesterne.”

Det er sandsynligt, at det herigennem vil blive (yderligere) belyst og godtgjort, at der har været ført en stribe af seriøse forligsforhandlinger mellem Samsam og tjenesterne med henblik på at yde Samsam en compensation. Det rejser spørgsmålet, om ikke tjenesterne i realiteten herved har anerkendt samarbejdet med den konsekvens, at de under disse omstændigheder ikke kan påberåbe sig det normalt gældende princip om, at tjenesterne som klar hovedregel ikke vil betale eller afkræfte, om en person fungerer eller har fungeret som kilde for tjenesterne. Forhandlingsbordet fanger så at sige.

Sagen må nu gå sin videre gang. Men Samsam har alt andet lige fået to nye og vigtige bevismæssige kort på hånden ...